

Autoreferat

1. Imię i Nazwisko

Filip Ciepły

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

W latach 1996-2001 odbyłem dzienne studia prawnicze na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Dnia 18 czerwca 2001 r. ukończyłem studia z wynikiem bardzo dobrym, uzyskując tytuł zawodowy magistra prawa.

W latach 2001-2003 odbyłem Europejskie Studium Samorządowe przy Fundacji Rozwoju KUL i uzyskałem przygotowanie zawodowe w zakresie administracji samorządowej.

W latach 2002-2006 odbyłem studia doktoranckie na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL, uczestnicząc w seminarium z prawa karnego prowadzonym przez dr hab. Alicję Grześkowiak, prof. KUL. W tym okresie byłem stypendystą Komisji Wydziałowej ds. Badań Naukowych Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL.

W dniu 14 stycznia 2008 r. odbyła się obrona mojej rozprawy doktorskiej zatytułowanej *Chrześcijańska wizja kary kryminalnej a współczesne poglądy na karę*, której promotorem była dr hab. Alicja Grześkowiak, prof. KUL, a recenzentami: dr hab. Jarosław Majewski, prof. UKSW i dr hab. Jan Świtka, prof. KUL. W dniu 22 stycznia 2008 r. uchwałą Rady Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL uzyskałem stopień naukowy doktora nauk prawnych w zakresie prawa. Rozprawa doktorska uzyskała rekomendację do publikacji i została wydana drukiem jako *Chrześcijańska koncepcja kary kryminalnej a współczesne poglądy na karę*, wyd. KUL, Lublin 2010, ISBN 978-83-7702-082-1, ss. 323.

W czasie studiów doktoranckich kontynuowałem naukę języka angielskiego, a jej zwieńczeniem był złożony w dniu 13 czerwca 2005 r. egzamin doktorski z języka angielskiego z wynikiem bardzo dobrym.

W latach 2011-2012 odbyłem kursy języka francuskiego podczas wyjazdów do Francji w *Ecole de langues – Centre de Formation Linguistique* w Paryżu (3 miesiące) oraz *Chemin Neuf Centre International de Formation Théologique* w Hautecombe (6 miesięcy).

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

W latach 2006-2008 byłem zatrudniony na stanowisku asystenta w Instytucie Prawa Wydziału Zamiejscowego Nauk o Społeczeństwie KUL w Stalowej Woli, od początku prowadząc zajęcia dydaktyczne z prawa karnego.

Od dnia 1 października 2008 r. jestem zatrudniony na stanowisku adiunkta. Pracuję w Katedrze Prawa Karnego i Postępowania Karnego Wydziału Zamiejscowego Prawa i Nauk o Społeczeństwie KUL w Stalowej Woli.

Po uzyskaniu stopnia doktora współpracowałem na podstawie umowy o dzieło z kilkoma innymi szkołami wyższymi: Wyższą Szkołą Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide de Gasperii w Józefowie, Wyższą Szkołą Nauk Społecznych im. Ks. Józefa Majki w Mińsku Mazowieckim, Wyższą Szkołą Handlową w Radomiu, Wyższą Szkołą

Ekonomii i Prawa im. prof. Edwarda Lipińskiego w Kielcach, Małopolską Wyższą Szkołą Ekonomiczną w Tarnowie.

Od dnia 1 października 2010 r. pełnię funkcję kierownika Studiów podyplomowych w zakresie administracji publicznej na Wydziale Zamiejscowym Prawa i Nauk o Społeczeństwie KUL w Stalowej Woli.

Ponadto od 2004 r. jestem wykładowcą Szkoły Prawa Ukraińskiego – samodzielnej jednostki organizacyjnej na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL. Prowadzę badania w zakresie prawa karnego Ukrainy oraz w toku kolejnych edycji zajęcia dydaktyczne dla studentów z Polski i Ukrainy (w ramach zajęć otwartych, studiów podyplomowych, specjalizacji z prawa ukraińskiego na kierunku prawo).

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016 r. poz. 882 ze zm. w Dz. U. z 2016 r. poz. 1311).

a) tytuł osiągnięcia naukowego

Sprawiedliwościowa racjonalizacja wymiaru kary kryminalnej wobec współczesnych tendencji polityki karnej w Polsce

b) (autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy),

F. Ciepły, *Sprawiedliwościowa racjonalizacja wymiaru kary kryminalnej wobec współczesnych tendencji polityki karnej w Polsce*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2017, ISBN 978-83-8061-392-8, s. 566.

Recenzenci wydawczniczy:

- 1) dr hab. Michał Królikowski, prof. UW (Uniwersytet Warszawski)
- 2) prof. dr hab. Tadeusz Bojarski (Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie)

c) omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

A. Uwagi wstępne

Racjonalizacja określonej instytucji prawnej to zabieg jej racjonalnej rekonstrukcji. W doktrynie prawa karnego przedstawia się koncepcje racjonalizacji kary kryminalnej lub odpowiedzialności karnej. Ich pochodną jest zagadnienie racjonalizacji wymiaru kary kryminalnej, a więc poszukiwania racjonalnego uzasadnienia – racji leżących u podstaw określania i orzekania prawnokarnej reakcji na przestępstwo. Racjonalizacji danej instytucji zawsze dokonuje się w określonym paradygmacie badawczym, a więc na gruncie fundamentalnych założeń pojęciowych, metodologicznych i aksjologicznych. Jeden z najważniejszych paradygmatów w nauce prawa karnego odwołuje się do klasycznej antropologii i etyki, a w konsekwencji do sprawiedliwości jako podstawowej wartości filozofii klasycznej. Racjonalizację instytucji prawnych w klasycznej optyce, podkreślającą wagę wartości sprawiedliwości jako kluczowego kryterium tworzenia, interpretacji i oceny prawa, można określić mianem racjonalizacji sprawiedliwościowej.

Problematyka wymiaru kary kryminalnej należy do tych zagadnień, które w doktrynie prawa karnego zawsze były przedmiotem ożywionych sporów teoretycznych i pomimo upływu lat nie straciły na znaczeniu i aktualności dla praktyki wymiaru sprawiedliwości. Także idea sprawiedliwości, będąca przedmiotem rozważań od zarania racjonalnego myślenia o instytucjach życia społecznego, systematycznie wraca do debat naukowych, społecznych i politycznych. W opinii publicznej sprawiedliwość stanowi najbardziej rozpowszechnione, niejako intuicyjne kryterium oceny, a wręcz identyfikacji prawa. Instytucje prawne i ich praktyczne aplikacje są postrzegane jako mniej lub bardziej odpowiadające idei sprawiedliwości. Większość ludzi przykłada ogromną wagę do tego, by żyć w sprawiedliwie urządzonym społeczeństwie.

Wymiar kary kryminalnej jest tym zagadnieniem, które w szczególny sposób wiąże się z ideą sprawiedliwości. Ofiary przestępstw liczą na to, że sprawcy zostaną sprawiedliwie ukarani i sprawiedliwości stanie się zadość. Społeczeństwo oczekuje, że przestępców spotka sprawiedliwa kara. Od sądów oczekuje się, by orzekając karę wymierzały sprawiedliwość. O istotnym związku wymiaru kary kryminalnej ze sprawiedliwością może świadczyć chociażby szczególna konstrukcja zbrodni obrazy sprawiedliwości (*crimen laesae iustitiae*), to znaczy zachowania sędziego lub prokuratora będącego tak daleko idącym nadużyciem prawa, że jawi się ono jako zaprzeczenie, unicestwienie sprawiedliwości jako celu prawa karnego, a nawet ostatecznego celu prawa w ogóle.

W klasyfikacji dziedzin i dyscyplin naukowych problem wzajemnych relacji prawa i sprawiedliwości lokowany jest przede wszystkim w obszarze zainteresowań filozofii prawa i aksjologii prawa. Filozofia i aksjologia prawa spotyka się jednak z jego dogmatyką. Sprawiedliwość jest bowiem nie tylko przypisaną określonemu paradygmatowi filozoficznemu wartością moralną, przez pryzmat której próbuje się oceniać system prawny z zewnątrz, ale na mocy aksjologicznych i normatywnych rozstrzygnięć prawodawcy jest inherentną częścią polskiego systemu prawnego, stanowi inkorporowaną do wewnątrz wartość i zasadę prawną, oddziałującą normatywnie także w dziedzinie prawa karnego.

Szczególną cechą prawa karnego jest jego swoisty konserwatyzm w zakresie semantycznych odwołań antropologicznych i aksjologicznych. Prawo karne w swoim rdzeniu pojęciowym i konstrukcyjnym niezwykle silnie opiera się różnorodnym nowym trendom ideowym, czego przykładem był mimo wszystko dość duży opór ustawodawstwa karnego na radykalne zmiany paradygmatów badawczych w okresie dominacji pozytywizmu i behawioryzmu w filozofii i naukach społecznych. Niemniej pojęcia w prawie karnym najczęściej zostają te same, ale zmienia się ich interpretacja. Utrwalonemu siłą tradycji językowi prawnemu nadaje się nową treść. Stąd pomimo petryfikacji klasycznych formuł językowych, wyrażających zasady prawa karnego, rolę idei sprawiedliwości na gruncie prawa, a prawa karnego w szczególności, trzeba wciąż na nowo definiować i ewaluować. Część reprezentantów jursprudencji nie łączy już prawa ze sprawiedliwością. Jest to efekt oddziaływania pozytywizmu i kierunków postmodernistycznych w filozofii prawa karnego i kryminologii. Idea sprawiedliwości we współczesnym kontekście normatywnym i doktrynalnym domaga się zatem uwspółcześnionej analizy.

Ostatnie ćwierćwiecze w Polsce naznaczone jest między innymi politycznym i naukowym sporem o kształt polityki karnej. Koncentrował się on na zasadniczych problemach punitywności, racjonalności oraz efektywności prawa karnego. Choć mogłoby się wydawać, że debata dotycząca założeń aksjologicznych odpowiedzialności karnej, racjonalizacji kary, stopnia represyjności i punitywności systemu prawnego nieco przycichła, to jednak pojawia się pewien niedosyt, przekonanie, iż nie wszystkie racje zostały należycie wyeksplikowane i przeanalizowane, a debata należycie podsumowana. W sporach o podstawowe założenia prawa karnego, w tym także o fundamenty wymiaru kary, gdy pytano między innymi o to, czy prawo karne powinno być mniej lub bardziej represyjne, liberalne czy racjonalne, opierano się w głównej mierze na zasadach humanizmu

i humanitaryzmu oraz ocenach utylitarnych, a w szczególności na idei prewencji kryminalnej. Odwoływano się do godności człowieka, skuteczności prawa, paradygmatów pozytywistycznego i antynaturalistycznego w kryminologii, koncepcji abolicjonizmu i sprawiedliwości naprawczej, natomiast w zdecydowanie mniejszym stopniu odnoszono się do klasycznie rozumianej idei sprawiedliwości. Kodeks karny z 1997 r. oraz liczne urzędowe projekty i naukowe postulaty jego nowelizacji tworzono i formułowano bez proporcjonalnego odwoływania się do racjonalizacji sprawiedliwościowej. Tym samym nie odnoszono się równomiernie do wciąż uznawanej przecież w doktrynie sprawiedliwościowej funkcji prawa karnego. Nie wyłożono także wyczerpująco wpływu na kształt norm prawa karnego i polityki karnej sprawiedliwości jako istotnej wartości konstytucyjnej oraz zasady polskiego systemu prawnego.

W obszarze polityki karnej w Polsce w ostatnich dekadach pojawiały się nie tylko sprzeczne oceny, ale i sprzeczne tendencje prawodawcze. Środowiska naukowe mówią o tendencjach polegających na liberalizacji, racjonalizacji i zaostrzeniu polityki karnej. Pojawiają się ponadto nowe doktryny i przykłady ich normatywnej implementacji. Z jednej strony jest to wzmacnianie znaczenia trybów konsensualnych i środków kompensacyjnych w oparciu o idee abolicjonizmu karania i sprawiedliwości naprawczej, z drugiej zaś mowa jest o populizmie penalnym, wzroście represyjności i punitywności polskiego prawa karnego. Ponadto w polityce karnej da się zauważyć powrót do starych koncepcji związanych z ideą zabezpieczenia społecznego i obiektywizacji odpowiedzialności karnej. Na płaszczyźnie legislacyjnej wyraża się to w ekspansji środków zabezpieczających, rozszerzaniu karania za czyny na przedpolu naruszenia dobra prawnego i niepokojącym z punktu widzenia zasad gwarancyjnych, acz zakamuflowanym zjawisku – administratywizacji prawa karnego.

Sam pomysł zgłębienia zagadnienia wyrażonego w tytule pracy zrodził się podczas Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Prawa Karnego, zorganizowanego w Szklarskiej Porębie w 2008 r. Obrady były poświęcone zagadnieniu populizmu penalnego. W czasie dyskusji reprezentant środowiska kryminologów wprost zaapelował do przedstawicieli doktryny prawa karnego o zaprzestanie rozwijania sprawiedliwościowej racjonalizacji instytucji prawa karnego, który to apel pozostał bez wyraźnej odpowiedzi i raczej wydawał się być przyjęty z pewnym zrozumieniem. Uczestnicy Zjazdu podjęli przy tym uchwałę wyrażającą zaniepokojenie zjawiskiem populizmu penalnego, wskazując, że celem prawa karnego, jako środka efektywnej kontroli przestępczości, powinna być jego skuteczność. Zdziwienie mógł budzić fakt, że w uchwale nawet nie wspomniano, iż prawo karne realizuje również funkcję sprawiedliwościową, a problematyka karania posiada istotne uzasadnienie retributywne. Tymczasem osoby niezwiązane ze środowiskiem naukowym reagują z pewnym zdumieniem na sugestię, że w doktrynie prawa karnego i kryminologii tradycyjnie, klasycznie pojmowana idea sprawiedliwości nie jest traktowana jako wartość wiodąca, a raczej niszowa.

Ważkość zagadnienia potwierdza tematyka ostatniego Zjazdu Katedr Prawa Karnego i Kryminologii „Prawo karne jutra – między pragmatyzmem a dogmatyzmem”, który odbył się w Gdańsku w 2016 r. Zjazd poświęcono przyszłości prawa karnego, nakreślonej w perspektywie ewolucji prawa karnego na tle zmieniającej się filozofii tej dziedziny. Wskazano na potrzebę formułowania fundamentalnych pytań oraz naszkicowania optymalnego kształtu paradygmatu właściwej reakcji na czyn zabroniony. Jednym z celów niniejszej pracy jest włączenie się w tę dyskusję. Bez wątpienia dużym osiągnięciem polskiej nauki prawa karnego ostatnich lat są rozprawy podejmujące szereg szczegółowych zagadnień dogmatycznych, jak również relacjonujące prawnokarne koncepcje i spory właściwe obcym systemom i kulturom prawnym. Prawo karne ciągle rozszerza swój zakres, pojawiają się nowe obszary wymagające opracowań, przydaje się także aparatura pojęciowa wypracowana w zagranicznych dyskusjach. Niemniej jednak, aby nie pozostać w perspektywie problemów szczegółowych oraz uniknąć uproszczonego przenoszenia obcych sporów i koncepcji na polski grunt, potrzebne są prace podsumowujące i syntetyzujące tendencje polskiej legislacji

i myśli karnistycznej, uwzględniające specyficznym polski kontekst aksjologiczny, normatywny i polityczny. Trudno mówić o rozwoju jakiegokolwiek dziedziny badawczej i dyscypliny naukowej, bez świadomości ich specyfiki, zasadniczego kierunku, w którym one zmierzają i krytycznej tego oceny.

B. Cele badawcze

Pierwszym celem monografii jest identyfikacja i interpretacja normatywnych podstaw sprawiedliwościowej racjonalizacji wymiaru kary kryminalnej. Chodzi tu o teoretyczne i materialnoprawne podstawy wymiaru kary za przestępstwo, które na płaszczyźnie teorii prawa karnego odwołują się do sprawiedliwości jako idei filozoficznej, funkcji prawa karnego i celu kary kryminalnej, zaś na płaszczyźnie dogmatyki prawa karnego do sprawiedliwości jako fundamentu aksjologicznego i zasady konstytucyjnej, jak również do kodeksowych zasad odpowiedzialności karnej oraz zasad i dyrektyw wymiaru kary.

Drugim celem jest konfrontacja wskazanych podstaw aksjologicznych i normatywnych sprawiedliwościowej racjonalizacji wymiaru kary z dominującymi we współczesnej Polsce trendami polityki karnej. Efektem tej konfrontacji ma być próba odpowiedzi na pytanie, jakie znaczenie odwołujące się do sprawiedliwości wartości i normy prawne mają dla formułowania postulatów legislacyjnych w obszarze polityki karnej państwa; czy na gruncie polskiego prawa karnego można mówić o sprawiedliwościowych ramach aksjologicznych i normatywnych, w których powinna mieścić się realizowana przez władzę polityka karna, w szczególności w zakresie ustawowego i sądowego wymiaru kary. Identyfikacja tych ram ma pomóc w doprecyzowaniu ograniczeń kompetencji ustawodawcy karnego, co podmiotom formułującym postulaty w obszarze polityki karnej może ułatwić wyznaczenie swoistej mapy drogowej, dzięki której nie będzie się pomijać wskazanego przez prawodawcę sprawiedliwościowego aspektu polityki karnej. Wnioski płynące z pracy mogą być przydatne nie tylko dla nauki prawa karnego i legislatywy, ale również dla organów stosujących i oceniających normy prawa karnego.

C. Uwagi metodologiczne

Rozważania obejmują zagadnienia z dziedziny filozofii prawa karnego, teorii sprawiedliwości karnej, dogmatyki prawa karnego, polityki karnej, a także teorii legislacji z zakresu prawa karnego. Metody badawcze i sposoby argumentacji są dostosowane do poszczególnych zagadnień i właściwych im reguł metodologicznych wypracowanych przez poszczególne subdyscypliny i nauki pomocnicze prawa karnego. Teoretyczne spory o rolę idei sprawiedliwości w prawie karnym wypełniły już wiele tomów. Nie chcąc, aby podejmowane rozważania były powielaniem wielokrotnie rozpatrywanych filozoficznych i teoretycznoprawnych analiz, istotnym punktem odniesienia są przepisy obowiązującego prawa. Uwypuklenie płaszczyzny normatywnej, umocowanie wątku badawczego w źródłach prawa stanowionego, w szczególności w preambule i przepisach Konstytucji RP, pozwala na uniknięcie rozstrzygania trudno rozstrzygalnych, zwłaszcza dla prawników, zagadnień ściśle filozoficznych. Spotkanie penalistów reprezentujących odmienne założenia aksjologiczne jest możliwe, a nawet konieczne na płaszczyźnie dogmatycznej, przy uwzględnieniu kadru aksjologicznego i normatywnego wyznaczonego przez wartości i zasady konstytucyjne, w tym konstytucyjną zasadę sprawiedliwości, jak również kodeksowe zasady odpowiedzialności karnej i zasady wymiaru kary. Jak słusznie się podkreśla samo prawo karne zakreśla ramy polityki kryminalnej, zwłaszcza w tej sferze, która polega na kształtowaniu sądowego wymiaru kary.

Wyjaśnienia wymaga zawarte w tytule pracy pojęcie polityki karnej. Na potrzeby rozprawy użyta jest definicja projektująca polityki karnej, odmienna od zastanej w doktrynie

prawa karnego i kryminologii. Najczęściej polityka karna jest rozumiana jako działalność legislacyjna i orzecznicza organów państwa, skierowana na ochronę najistotniejszych dóbr prawnych za pomocą modelowania katalogu i sposobu wykorzystania środków reakcji prawnokarnej. Politykę karną tradycyjnie mają charakteryzować co najmniej dwie warstwy: stanowienia oraz stosowania prawa karnego. Odpowiadać mają za nią zarówno ustawodawca, jak i sądy. W szerszym ujęciu do polityki karnej zalicza się także programowanie wykonywania kary, w tym politykę penitencjarną. W ewaluacji polityki karnej bierze się pod uwagę dane ze statystyki sądowej i penitencjarnej, w tym również dane dotyczące stosowania tymczasowego aresztowania, środków zabezpieczających, umorzeń postępowania karnego i innych danych.

Pojawiają się jednak poważne wątpliwości, czy na gruncie Konstytucji RP z 1997 r. działalność orzeczniczą sądów karnych można określać mianem polityki karnej. Sądy, będące odrębną i niezależną władzą (art. 10 i 173), sprawują wymiar sprawiedliwości (art. 175), nie zajmują się natomiast realizacją polityki państwa. Bezpartyjni sędziowie są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom (art. 178). Zasada swobodnego uznania w aspekcie pozytywnym oznacza, że sędziowie podejmują swoje rozstrzygnięcia w sposób niezależny i niezawisły, działając w oparciu o prawo i zgodnie ze swoim sumieniem oraz wewnętrznym przekonaniem. Aspekt negatywny oznacza niedopuszczalność wywierania nacisku na sędziego w toku stosowania prawa.

Uwzględniając fakt, że obowiązuje zasada podziału władz, niezależne sądy sprawują wymiar sprawiedliwości, a instytucja wytycznych wymiaru sprawiedliwości została uchylona, współcześnie działalności orzeczniczej sądów nie sposób zaliczyć do działalności politycznej, a w konsekwencji wymierzania sprawiedliwości w sprawach karnych nie powinno się traktować jako formy prowadzenia przez państwo polityki karnej. W literaturze słusznie zwraca się uwagę na to, że o ile polityka tworzenia (stanowienia) prawa w naszej kulturze prawnej nie budzi większych wątpliwości, o tyle problem polityki stosowania prawa typu sądowego, rozumianej w kontekście praktycznym jako wyznaczanie określonych celów, realizowanych przez akty stosowania prawa, wymaga wyjaśnienia. W typie sądowym żaden podmiot zewnętrzny w stosunku do sądów nie może kształtować polityki stosowania prawa w sensie budowy celów, jakie mają być zrealizowane przez akty stosowania prawa. Jedynym jego wyznacznikiem jest tu prawodawca, ale jego działalność polega na tworzeniu i formułowaniu norm prawnych, a nie celów polityki stosowania prawa sądowego. Celem sądowego stosowania prawa jest zatem wymierzanie sprawiedliwości, a nie realizacja określonych celów polityki stosowania prawa, niezależnie od tego, przez kogo byłyby on formułowane.

W zakresie polityki karnej trzeba więc odróżnić jej kreowanie (działalność legislacyjna) i realizację (działalność administracyjna, w tym realizowana na poziomie administracji więziennej polityka penitencjarna) od działalności orzeczniczej sądów, która polega na sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Do kreowania polityki karnej uprawniony jest wyłącznie ustawodawca, bowiem wiąże się ona z ograniczeniem konstytucyjnych wolności i praw człowieka (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP), stąd określenie aktualnych kierunków polityki karnej polega przede wszystkim na uchwyceniu tendencji legislacyjnych w tym zakresie. Koncentrując się na legislacji warto jednak wskazać także na niektóre istotne projekty nowelizacji prawa karnego, które chociaż nie doczekały się uchwalenia bądź wejścia w życie, to będąc ważnym wskaźnikiem kierunku polityki karnej, a także ze względu na odzew, który wywołały w doktrynie, są godne odnotowania. Dla uchwycenia tendencji polityki karnej przydatne jest również przytoczenie opinii i postulatów przedstawicieli nauki prawa karnego i kryminologii.

Uwzględniając powyższe zastrzeżenia w prezentowanym opracowaniu polityka karna rozumiana jest jako działalność legislacyjna w zakresie stosowania środków prawnokarnej reakcji na przestępstwo (zmiany i projekty zmian ustawodawstwa karnego) oraz opinie

i postulaty doktryny prawa karnego i kryminologii w tym zakresie (polityka karna jako nauka, subdyscyplina nauki polityki kryminalnej). Wskazanie w tytule, że chodzi o „współczesne” tendencje polityki karnej oznacza analizę zarysowanej płaszczyzny badawczej zasadniczo w okresie od wejścia w życie Kodeksu karnego z 1997 r. do wejścia w życie jego dużej nowelizacji w roku 2015.

W pracy powołuję się na 1458 pozycji bibliograficznych. Wśród nich znajdują się: źródła prawa – 33, orzecznictwo – 121, literatura w językach polskim, angielskim, niemieckim i francuskim – 1304.

D. Struktura pracy

Praca jest podzielona na sześć rozdziałów. Układ pracy rozgranicza i kategoryzuje podejmowane wątki w ramach zróżnicowanych normatywnie płaszczyzn badawczych. Te płaszczyzny to: teoria prawa karnego, aksjologia prawa, prawo konstytucyjne, płaszczyzna ustawowa (kodeksowa) prawa karnego oraz praktyka współczesnej polityki karnej.

Rozdział pierwszy prezentuje teoretyczne podstawy sprawiedliwościowej racjonalizacji wymiaru kary kryminalnej. Wskazano w nim na rozumienie idei sprawiedliwości w filozofii prawa i historycznych koncepcjach odpowiedzialności karnej. Zwrócono uwagę na charakterystyczne dla klasycznej filozofii koncepcje logocentryczne i prawnonaturalne, materialny i formalny aspekt idei sprawiedliwości, a także odniesienia do sprawiedliwości w doktrynie oświecenia, pozytywizmu i postmodernizmu. Podjęto się również analizy funkcji sprawiedliwościowej prawa karnego, założeń sprawiedliwościowych definicji prawa karnego i struktury normy prawnokarnej, retributywnego ujęcia kary kryminalnej oraz idei łaski w prawie karnym.

Rozdział drugi jest poświęcony aksjologicznym podstawom sprawiedliwościowej racjonalizacji wymiaru kary. W pierwszej kolejności zwrócono uwagę na postmodernistyczny kontekst filozoficznoprawny, w którym rozpatruje się relację norm prawnych do reguł moralnych. W dalszej kolejności wskazano na antropologiczne i aksjologiczne rozstrzygnięcia ustrojodawcy, pozwalające na rekonstrukcję koncepcji człowieka i podstawowych wartości stanowiących fundament aksjologiczny polskiego prawa konstytucyjnego, co ma istotne znaczenie także w obszarze zasadniczych dylematów antropologicznych i aksjologicznych w dziedzinie prawa karnego. W rozdziale tym dokonano również analizy zasady godności człowieka oraz zasady sprawiedliwości, a więc idei moralnych, które na mocy decyzji ustrojodawcy stanowią konstytucyjne wartości oraz zasady prawa. Szczególną uwagę zwrócono na implikacje obowiązku poszanowania godności ofiary przestępstwa, a ponadto podkreślono wyrównawczy i karzący aspekt konstytucyjnej zasady sprawiedliwości społecznej odnoszonej do wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych.

Rozdział trzeci zawiera omówienie ustrojowych podstaw sprawiedliwościowej racjonalizacji wymiaru kary kryminalnej. Wskazano w nim między innymi na karnopolityczne implikacje konstytucyjnie określonych zadań państwa, w szczególności zapewnienia wolności i praw człowieka, bezpieczeństwa obywateli oraz porządku publicznego, jak również powszechnego obowiązku przestrzegania prawa. Zwrócono także uwagę na materialnoprawną treść konstytucyjnej zasady sądowego sprawowania wymiaru sprawiedliwości oraz prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez sąd. W ostatniej części przedstawiono karnopolityczne konsekwencje konstytucyjnych zasad: odpowiedzialności karnej za czyn, proporcjonalności oraz równości w prawie i wobec prawa.

Rozdział czwarty ma za przedmiot kodeksowe podstawy sprawiedliwościowej racjonalizacji wymiaru kary kryminalnej. W pierwszym rzędzie zwrócono w nim uwagę na zasady odpowiedzialności karnej: odpowiedzialności za czyn, karygodności czynu oraz winy. Szczegółowej analizie poddano problematykę ustawowego i sądowego wymiaru kary,

ogniskując się na zagadnieniach katalogu kar, granic ustawowego zagrożenia, instytucji darowania kary, jak również zasadach i dyrektywach wymiaru kary, ze szczególnym uwzględnieniem dyrektywy sprawiedliwościowej.

W rozdziale piątym zaprezentowano współczesne tendencje polityki karnej. Do pierwszej grupy, wiążącej się z politycznym procesem transformacji ustrojowej ostatniego ćwierćwiecza, należą tendencje, które określono jako liberalizacja polityki karnej, racjonalizacja polityki karnej oraz zaostrzanie represji karnej. W dalszej kolejności zwrócono uwagę na tendencję wzmocnienia funkcji kompensacyjnej prawa karnego, wskazując na rozwój trybów konsensualnych i środków kompensacyjnych, jak również kierunki intelektualne stojące za tym procesem w postaci abolicjonizmu karnego i sprawiedliwości naprawczej. W końcu zaakcentowano wzmocnienie skuteczności prewencyjnej prawa karnego, wyrażającej się w takich tendencjach, jak rozszerzanie stosowania środków zabezpieczających, karanie za czyny na przedpolu naruszenia dobra prawnego oraz administratywizacja prawa karnego.

W rozdziale szóstym, który integruje wyodrębnione wcześniej płaszczyzny badawcze, zawarto podsumowanie i sformułowanie ogólnych wniosków pracy, zwracając uwagę na sprawiedliwościowe ograniczenia polityki karnej. Ograniczenia te dotyczą konsekwentnie najpierw płaszczyzny teoretycznej i zawierają się we wskazaniach metodologicznych pracy naukowej w dziedzinach kryminologii, prawa karnego i polityki kryminalnej. Owe ograniczenia dotyczą takich zagadnień, jak konieczność poszanowania różnicowania paradygmatów kryminologicznych czy specyfika relacji polityki karnej do polityki. Po drugie zaś, co ważniejsze, sprawiedliwościowe ograniczenia polityki karnej wynikają z norm prawnych, przede wszystkim zasad konstytucyjnych, ale również kodeksowych zasad prawa karnego. Ponadto w części końcowej ostatniego rozdziału zwrócono uwagę na przydatność argumentacyjną sprawiedliwościowej racjonalizacji wymiaru kary w hamowaniu i integracji nieraz sprzecznych ze sobą współczesnych tendencji polityki karnej.

E. Osiągnięte wyniki

1. Pierwszym wnioskiem wynikającym z przeprowadzonych analiz jest teza, że chociaż klasycznie rozumiana idea sprawiedliwości wydaje się być marginalizowana w nauce prawa karnego i jej naukach pomocniczych, w szczególności w kryminologii, to jednak zgłaszane – także w środowisku polskich penalistów – postulaty ignorowania racjonalizacji sprawiedliwościowej należy uznać za nieuzasadnione zarówno z teoretycznego, jak i dogmatycznego punktu widzenia. Teoretyczne, aksjologiczne i normatywne podstawy wymiaru kary kryminalnej w zasadniczej mierze odwołują się do racjonalizacji sprawiedliwościowej, co ma istotne implikacje w określeniu paradygmatu kreowania polityki karnej państwa.

2. We współczesnej filozofii i teorii prawa widoczne jest odejście od uniwersalistycznych roszczeń paradygmatów oświecenia i pozytywizmu, modelu racjonalności instrumentalnej prawa i deterministycznej wizji jednostki i społeczeństwa, na rzecz uznania tradycyjnych wartości lokalnych i koncepcji racjonalności aksjologicznej prawa. Widoczne jest koncentrowanie się na wartościach właściwych danej wspólnotie społecznej i przez ich pryzmat postrzeganie fundamentów systemu prawnego. W polskich warunkach klasycznie rozumiana idea sprawiedliwości jest mocno zakorzeniona w wiedzy potocznej i moralności społecznej, ale – co ważniejsze – jest to również istotny składnik systemu wartości stanowiącego fundament aksjologiczny polskiego prawa. Moralną regułę klasycznie rozumianej sprawiedliwości decyzją prawodawcy inkorporowano na płaszczyznę normatywną.

3. W projektowaniu i interpretowaniu przepisów prawa karnego należy zwracać uwagę na sprawiedliwościowe ograniczenia polityki karnej. Ograniczenia te dotyczą najpierw

płaszczyzny teoretycznej i zawierają się we wskazaniach metodologicznych pracy naukowej w dziedzinach kryminologii, prawa karnego i polityki kryminalnej. Dotyczą one takich zagadnień, jak konieczność poszanowania różnicowania paradygmatów kryminologicznych i konieczność godzenia na gruncie idei sprawiedliwości aktualnych trendów polityki społecznej z dominującymi współcześnie koncepcjami polityki karnej. Ignorowanie różnorodności paradygmatów badawczych w pracy eksperckiej wydaje się być istotnym błędem. Z teoretycznego punktu widzenia dominujące założenia pozytywistyczne i koncentracja na kryterium skuteczności prewencyjnej jest tylko hipotezą, jednym z alternatywnych aksjomatów w naukach penalnych. Ocenianie polityki karnej przez pryzmat kryterium skuteczności prewencyjnej sankcji karnych nie może tym samym pretendować do wyłączności. Typowe błędy, które mogą pojawiać się w naukowym sporze o kształt polityki karnej to: 1) niezrozumienie bądź przemilczenie faktu, że stoi się na odmiennych fundamentach aksjologicznych i reprezentuje inny paradygmat penalny; 2) przekonywanie wszystkich z punktu widzenia własnego paradygmatu; 3) niezrozumienie faktu, że polityka karna *ex nomine* ma wymiar i walor polityczny, a zarzuty polityczności nowelizacji prawa karnego w tym zakresie są tautologiczne; 4) brak szacunku dla adwersarzy i zabarwienie sporu merytorycznego niechęcią personalną ze względu na odmienne przekonania światopoglądowe czy polityczne; 5) nadużywanie pojęć względnych, takich jak racjonalizacja, populizm, punitywność, represjonizm, postępowość, efektywność itp.; 6) rodzaj autocenzury środowiskowej w duchu poprawności politycznej, naciskanie na jednomyślność i rzekomą wartość mówienia jednym głosem, wartość większą niż merytoryczna różnica zdań i publiczne ścieranie się poglądów; 7) mieszanie dogmatyki prawa karnego z kryminologią i polityką kryminalną.

4. W projektach zmian i interpretacji przepisów prawa karnego należy przede wszystkim odnosić się do sprawiedliwościowych ograniczeń polityki karnej, wynikających z norm prawnych, w szczególności zasad konstytucyjnych. Opinie i postulaty naukowe powinny być formułowane w perspektywie ich spójności z antropologią i aksjologią konstytucyjną. Racjonalność praktyczna (prakseologiczna) sugestii karnopolitycznych powinna być poddana racjonalności aksjologicznej wynikającej z Konstytucji RP.

5. Istotnym konstytucyjnym ograniczeniem polityki karnej jest założona w ustawie zasadniczej koncepcja antropologiczna, określone wyobrażenie o człowieku uznane przez ustrojodawcę za model obowiązujący w polskim porządku prawnym. Jest to koncepcja jednostki jako podmiotu dokonującego racjonalnych i wolnych wyborów, podejmującego relewantne społecznie decyzje wyrażające się w czynach i na podstawie czynów podlegającego odpowiedzialności prawnej, w tym także odpowiedzialności karnej. Na indeterministycznej koncepcji człowieka (godność osoby ludzkiej) ustrojodawca zdecydował się budować system prawny. Pod rządami obowiązującej ustawy zasadniczej niemożliwe jest budowanie przez organy państwa porządku prawnego i polityki karnej w oparciu o koncepcje człowieka modernistyczne: pozytywistyczne, behawiorystyczne, deterministyczne czy też postmodernistyczne: posthumanistyczne, antyhumanistyczne, transhumanistyczne, biotechniczne czy transgatunkowe.

6. Konstytucyjny model prawnokarnej reakcji państwa opiera się na zasadzie odpowiedzialności karnej za dopuszczenie się czynu zabronionego (art. 42 ust. 1). To ten paradygmat penalny jest uznany przez ustrojodawcę w zakresie kreowania prawa karnego i polityki karnej państwa. Prawo karne czynu oznacza nie tylko wykluczenie modelu prawa karnego opartego na społecznym niebezpieczeństwie sprawcy, ale także tego modelu, który w centrum problematyki odpowiedzialności karnej próbuje ulokować konflikt między sprawcą a ofiarą.

7. Do sprawiedliwościowych ograniczeń polityki karnej określonych w Konstytucji RP należy zaliczyć prawne konsekwencje wynikające z zasady sprawiedliwości (art. 2), która jest normatywną inkorporacją sprawiedliwości jako wartości wskazanej w preambule do Konstytucji. W preambule sprawiedliwość zestawiona z takimi uniwersalnymi wartościami,

jak dobro i prawda oznacza dyrektywę oparcia polityki karnej na podstawowych zasadach odpowiedzialności moralnej wynikających z pryncypiów etyki klasycznej, której pojęciami ustrojodawca się posługuje. Polityka karna w naturalny sposób powinna łączyć się z takimi klasycznymi czynnikami, jak wina, odpowiedzialność osobista, odpowiedzialność za czyn, prawda materialna. Z kolei konstytucyjna zasada sprawiedliwości społecznej odnosi się przede wszystkim do reguł sprawiedliwości rozdzielczej, jednakże zawiera również istotny komponent sprawiedliwości wyrównawczej. Sprawiedliwość społeczna to także sprawiedliwość karząca, korespondująca z moralnym wymogiem odpłaty sprawcy za popełnione przestępstwo, co powinno stanowić istotny punkt odniesienia dla polityki karnej państwa.

8. Konstytucyjna zasada proporcjonalności (art. 31 ust. 3) w kontekście polityki karnej ma swój aspekt nie tylko negatywny (gwarancyjny, limitacyjny), ale także pozytywny (materialny). O ile z punktu widzenia gwarancyjnego istotne jest zapobieżenie nadmiernie surowym lub nieuzasadnionym karom, to zasada proporcjonalności w znaczeniu materialnym oznacza obowiązek możliwie najpełniejszej realizacji dyrektywy współmierności wymiaru kary do stopnia winy i społecznej szkodliwości czynu. Dla polityki karnej oznacza to wymóg dobierania ustawowego zagrożenia karnego i wymierzania kary w konkretnym przypadku w jak najściślejszym związku ze szkodą i zakresem odpowiedzialności sprawcy.

9. Jednym z podstawowych kryteriów oceny polityki karnej jest stopień przestrzegania konstytucyjnej zasady równości (art. 32). Implikacją tej zasady w zakresie wymiaru kary jest po pierwsze wymóg stosowania podobnej miary dolegliwości wobec sprawców popełniających przestępstwa o podobnym stopniu społecznej szkodliwości i winy; po drugie zaś, zasada sprawiedliwości skorelowana z zasadą sprawiedliwej dystrybucji i wyrównania krzywd przyjmuje postać dyrektywy trafnej reakcji karnej, stosownie do której każdy, kto jest winien popełnienia przestępstwa, powinien za to ponieść odpowiedzialność tylko taką i właśnie taką, na jaką zasłużył przez dopuszczenie się czynu zabronionego.

10. Konstytucyjny obowiązek określania ram polityki karnej w perspektywie racjonalizacji sprawiedliwościowej wynika z określenia przez ustrojodawcę działalności orzeczniczej sądów jako „sprawowanie wymiaru sprawiedliwości” (art. 175, 177). Treści pojęcia „wymiar sprawiedliwości” nie można zawęzić wyłącznie do wskazania organów państwowych kompetentnych do orzekania w sprawach karnych. Odwołanie się ustrojodawcy do pojęcia sprawiedliwości oznacza również to, że celem działalności sądów w ramach rozpatrywanych spraw jest podejmowanie rozstrzygnięć sprawiedliwych, a więc zgodnych z zasadą wyrażoną w art. 2. Znajduje to swoją normatywną paralelę w przepisie art. 45 ust. 1, który gwarantuje każdemu prawo do „sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy” przez sąd. Rozstrzygnięcie sprawy ma być sprawiedliwe nie tylko według wymogów sprawiedliwości proceduralnej, ale przede wszystkim według dyrektyw sprawiedliwości materialnej, co musi się odzwierciedlać w polityce karnej państwa.

11. Normatywnie umocowane sprawiedliwościowe ograniczenia polityki karnej wynikają także z zasad odpowiedzialności karnej określonych na płaszczyźnie ustawowej, przede wszystkim w kodeksie karnym. Na gruncie art. 1 § 1 k.k. koniecznym elementem struktury przestępstwa, które z kolei stanowi podstawę i punkt odniesienia wymiaru kary, musi być obiekt wartościowania, jakim jest zachowanie się człowieka, o takich cechach, aby z punktu widzenia ukształtowanych cywilizacyjnie kryteriów mogło być uznane za czyn. Kodeksowa zasada odpowiedzialności za czyn ma tego rodzaju znaczenie, że na płaszczyźnie ustawowej wyraża filozofię prawa karnego czynu. Jest to retrospektywne podejście do prawa karnego właściwe dla sprawiedliwościowej racjonalizacji odpowiedzialności karnej.

12. Podobne znaczenie ma wyrażona w art. 1 § 2 k.k. zasada karygodności przestępstwa. Zgodnie z jej treścią przestępstwo nie może być traktowane jedynie jako kategoria juretryczna z arbitralnie określaną sankcją karną, ale musi być postrzegane przez

ustawodawcę jako ważki fakt społeczny, a reakcja karna za przestępstwo nie może odrywać się od społecznej oceny tego faktu. Samo pojęcie „karygodność” czynu (czyn „godny kary”) zawiera nawiązanie do koncepcji aksjologicznej wywodzącej się z retributywnie rozumianej zasady sprawiedliwości karnej.

13. Wskazówki dla prowadzenia polityki karnej wynikają także z określonej w art. 1 § 3 k.k. zasady winy, która w procesie kreowania polityki karnej, w tym określania granic ustawowego zagrożenia za poszczególne typy przestępstw, każe brać pod uwagę subiektywny element przestępstwa jako element konstytutywny, współokreślający jego istotę i ciężar. Zasada winy odnosi rozumienie przestępstwa do antropologii personalistycznej, odpowiadającej sprawiedliwościowej racjonalizacji karania. Zasada ta co najmniej wymaga, aby subiektywną podstawą odpowiedzialności za wszystkie zachowania mieszczące się w sferze zainteresowania prawa karnego było popełnienie czynu zabronionego w rezultacie zarzucalnego wyboru dokonanego przez sprawcę, zaś sankcja karna powinna proporcjonalnie odpowiadać naganności stosunku psychicznego sprawcy do jego czynu będącego podstawą odpowiedzialności karnej.

14. Prawne ograniczenia polityki karnej wynikają także z normatywnych konsekwencji zasad i dyrektyw sądowego wymiaru kary (art. 53 § 1 k.k.). Z perspektywy racjonalizacji sprawiedliwościowej szczególnie istotne znaczenie ma zasada względnej swobody sądu, gwarantująca właściwą przestrzeń dyskrecjonalności, konieczną dla realizacji zasady sprawowania przez sądy wymiaru sprawiedliwości w znaczeniu materialnym. Zagarnięcie przez ustawodawcę obszaru należnego władzy sądowniczej, na przykład przez wprowadzenie sankcji bezwzględnie oznaczonych, oznaczałoby zredukowanie roli sędziego do swoistego automatu, a w konsekwencji utratę przez niego atrybutu władzy sądowniczej sprawującej wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych.

15. Z perspektywy sprawiedliwościowych ograniczeń polityki karnej szczególna rola przypada tzw. sprawiedliwościowym dyrektywom wymiaru kary. W procesie ustalania sankcji karnych trzeba mieć na względzie konieczność takiego ukształtowania ustawowego zagrożenia, aby sąd mógł wymierzyć za dany typ czynu zabronionego taką karę, która, po pierwsze, nie będzie przekraczała stopnia winy (np. zagrożenia ustawowe powinny być proporcjonalnie zróżnicowane wobec przestępstw umyślnych i nieumyślnych), po drugie zaś będzie uwzględniać stopień społecznej szkodliwości czynu. W tym drugim przypadku ograniczenie polityki karnej może przyjąć kształt dyrektywy zabraniającej w procesie legislacyjnym podwyższania dolnej granicy ustawowego zagrożenia, jak również obniżania górnej granicy, w taki sposób, że wymierzenie przez sąd kary współmiernej do stopnia społecznej szkodliwości czynu będzie niemożliwe.

16. W związku z powyższym, przy okazji prawnej oceny każdego projektu nowelizacji prawa karnego w zakresie wymiaru kary należy odpowiedzieć na pytanie, czy w ujęciu abstrakcyjnym dolegliwość kary odpowiada stopniowi społecznej szkodliwości czynu zabronionego i czy zagwarantowano sądom na tyle dużą swobodę w wymierzaniu sankcji karnych, aby mogły wydawać one wyroki w sposób zgodny z zasadą sprawiedliwości. Przy propozycjach obniżenia ustawowego zagrożenia należy pytać, czy proponowana możliwość łagodniejszego wymiaru kary daje rękojmię realizacji zasady sprawiedliwości i należytego potępienia przestępstwa według jego treści, czy daje gwarancję należytej, to znaczy adekwatnej do czynu reakcji karnej państwa na wyrządzoną ofierze krzywdę, czy nie narusza prawa pokrzywdzonego do zadośćuczynienia sprawiedliwości. Rolą prawa karnego jest zapewnienie odpowiednich struktur normatywnych pozwalających na poniesienie przez sprawcę adekwatnej odpowiedzialności za wyrządzone zło, z uwzględnieniem ograniczeń wynikających z zasady humanitaryzmu i możliwości zastosowania instytucji darowania bądź złagodzenia kary, odnoszonych jednak zarówno do praw sprawcy, jak i praw ofiary przestępstwa.

17. Respektowanie ograniczeń wynikających ze sprawiedliwościowej racjonalizacji wymiaru kary kryminalnej jest właściwym remedium, naturalnym hamulcem dla współczesnych, nieraz sprzecznych ze sobą tendencji polskiej polityki karnej. Kompleksowa, komplementarna koncepcja wymiaru kary, oparta na racjonalizacji sprawiedliwościowej, zabezpiecza ofiary, sprawców i społeczeństwo przed niebezpieczeństwami związanymi z przeakcentowaniem spartykularyzowanych instrumentalnych celów karania. Dowartościowanie idei kary sprawiedliwej broni prawo karne przed popadaniem w szkodliwe skrajności, z jednej strony przed nadmiernym akcentowaniem efektywności polityki karnej w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa obywateli, z drugiej strony przed bezkarnością sprawców i ignorowaniem roszczeń moralnych ofiar przestępstw. Racjonalizacja sprawiedliwościowa w polityce karnej nadaje ochronnej, zapobiegawczej i gwarancyjnej funkcji prawa karnego nieprzekraczalne, społecznie akceptowane sprawiedliwościowe ramy aksjologiczne.

18. Pierwszą z opisywanych tendencji polityki karnej jest jej liberalizacja, będąca w dużej mierze reakcją na represje czasu PRL. W okresie transformacji społeczno-politycznej redukcja odpowiedzialności karnej była spontaniczną, w pewnym sensie zrozumiałą, choć nazbyt entuzjastyczną i dość powierzchowną argumentacyjnie odpowiedzią na nadużycia systemu socjalistycznego prawa karnego. Wskazuje się, że to na skutek wybuchu stanu wojennego i związanych z nim represji część środowiska naukowego reformę prawa karnego zaczęła utożsamiać z jego liberalizacją, niestety także w zakresie reakcji na przestępczość pospolitą i nowe formy przestępczości gospodarczej. Przerost tego rodzaju tendencji godzi w prawa ofiar przestępstw do wyrównawczego zadośćuczynienia ich krzywdom. Racjonalizacja sprawiedliwościowa ma chronić prawo karne przed liberalnymi nadużyciami.

19. Respektowanie ograniczeń wynikających ze sprawiedliwościowej racjonalizacji wymiaru sankcji karnych może przyczynić się do zahamowania ewentualnych tendencji nieuzasadnionego zaostrzania represji karnej, w szczególności, jeżeli służyłoby to wyłącznie zdobywaniu kapitału politycznego lub nadmiernemu akcentowaniu idei prewencji generalnej. Idea sprawiedliwości stanowi hamulec dla tych postulatów neoklasycznych, których istotnym źródłem inspiracji są koncepcje utilitaryzmu i behawioryzmu, opierające się na założeniu, iż podstawowym mechanizmem regulującym ludzkie zachowania są dążenia hedonistyczne. Racjonalizacja sprawiedliwościowa kary uniemożliwia zwiększenie dolegliwości kary ponad dopuszczalną miarę proporcjonalności kary do czynu, nawet jeżeli miałoby to podnieść odstraszającą skuteczność prewencyjną. Ramy sprawiedliwościowe pozwalają bezpiecznie kanalizować idee neoklasycyzmu oraz ekonomicznego ujęcia zagadnień odpowiedzialności karnej, ograniczając istotnie wpływy nurtu nowej penologii czy polityk w rodzaju *mass imprisonment, zero tolerance, three strikes and you are out* itp.

20. Respektowanie ograniczeń wynikających z racjonalizacji sprawiedliwościowej pozwala także na zbalansowanie karzącej i kompensacyjnej funkcji tego prawa, co wiąże się z uwzględnieniem potrzeby moralnego i materialnego zadośćuczynienia osobom pokrzywdzonym przestępstwem. Uznanie konieczności poszanowania wymogów retribucji nie neguje zasadności akcentowania naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem, jednak nie pozwala, aby kompensację traktowano jako pierwszoplanowe zadanie prawa karnego.

21. Poszanowanie sprawiedliwościowych granic polityki karnej pozwala na właściwe, realne włączenie do systemu prawnokarnej reakcji na przestępstwo idei *restorative justice*. Sprawiedliwość naprawcza trywialnie pojmowana nie chce być jedynie wzbogaceniem wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych o szlachetny aspekt przebaczenia (łaski), ale ma ambicje zanegowania zasady sprawiedliwości retributywnej i zdominowania całego systemu prawa karnego. Błąd dychotomizmu, który powieli wielu entuzjastów sprawiedliwości naprawczej, odbiera tej koncepcji – opierającej się przecież na dobrowolności udziału uczestników postępowania naprawczego – wiarygodność i wartość dla prawa karnego.

22. Właściwe położenie akcentu na racjonalizację sprawiedliwościową może pomóc w uniknięciu przypisania nadmiernej roli trybom konsensualnym w prawie karnym, a więc zapobiec przerostowi pragmatyki nad klasyczną etyką i dogmatyką prawa. Chociaż doktryna prawa karnego zasadniczo opowiada się za przyznaniem sądom szerokiej możliwości umarzania spraw karnych albo łagodzenia kary w razie pojednania stron, to jednocześnie słusznie wskazuje się na potencjalne wady tego rodzaju modelu. Jedną z nich jest zagrożenie istotnego naruszenia, w wyniku oparcia rozstrzygnięcia sprawy karnej na porozumieniu stron, zasady prawdy materialnej, a co za tym idzie także zasady sprawiedliwości.

23. Uwzględnienie wymogów racjonalizacji sprawiedliwościowej pozwala na ochronę prawa karnego przed przerostem znaczenia instytucji służących przede wszystkim wzmacnianiu skuteczności prewencyjnej tej gałęzi prawa. Podkreślanie, że podstawową reakcją prawa karnego powinna być kara rozumiana jako sprawiedliwa odpłata za czyn chroni przed zjawiskiem nadużywania w systemie prawnym instytucji środków zabezpieczających. Chodzi zarówno o próby medykalizacji zagadnień odpowiedzialności karnej, jak i nadmierne akcentowanie idei uniemożliwienia (*incapacitation*). Racjonalizacja sprawiedliwościowa opiera reakcję prawnokarną na odpowiedzialności za czyn, a nie na diagnozie terapeutycznej, prognozie kryminologicznej, predykcji kryminalnej. Bez oparcia reakcji karnej na fundamencie sprawiedliwości może coraz częściej dochodzić do „karania” za coś, czego sprawca nie zrobił, a jedynie za to, co może zrobić w przyszłości. Kadr retributywny chroni tym samym przed bezterminową, arbitralnie orzekaną i przedłużaną przez sąd detencją lub inwigilacją prewencyjną, także o charakterze postpenalnym, przymusową terapią, psychoterapią i próbami „farmakologicznej resocjalizacji”, wzmacniając walor aksjologiczny i gwarancyjny prawa karnego.

24. Na płaszczyźnie określania ustawowego wymiaru kary racjonalizacja sprawiedliwościowa przeciwstawia się legislacyjnej praktyce rozszerzania penalizacji na przedpole naruszenia dobra prawnego. Zakładając, że sprawiedliwy wymiar kary opiera się na zasadzie współmierności dolegliwości kary do stopnia społecznej szkodliwości czynu zabronionego, należy krytycznie oceniać wzrost zainteresowania ustawodawcy dość swobodnie określanym karaniem zachowań polegających nie na spowodowaniu uszczerbku czy realnego (konkretnego) zagrożenia dobra prawnego, ale wyłącznie na abstrakcyjnym narażeniu dóbr prawnych na niebezpieczeństwo. Przechodzenie z „pola” na „przedpole” penalizacji jest przechodzeniem od sprawiedliwościowego modelu prawa karnego, opartego na odpowiedzialności za czyn zabroniony, do obcego klasycznej tradycji prawnej modelu prawa karnego opartego na zarządzaniu ryzykiem.

25. Uwzględnienie racjonalizacji sprawiedliwościowej może stać się istotnym argumentem w debacie dotyczącej zjawiska administratywizacji prawa karnego, zwłaszcza w zakresie stosowania przez ustawodawcę horrendalnych, rażąco nieproporcjonalnych do wagi deliktu administracyjnego kar pieniężnych i innych kar administracyjnych. Dywersyfikowanie czy wręcz dublowanie instrumentów służących ochronie dóbr prawnych i swoista ucieczka ustawodawcy karnego w reżim administracyjny nie bez racji są postrzegane jako rodzaj zakamuflowanego i nieusprawiedliwionego zaostrzenia polityki karnej państwa. Takie wartości pragmatyczne, jak odformalizowanie i zwiększenie elastyczności postępowania, odciążanie wymiaru sprawiedliwości przez administrację publiczną, szybsze rozpatrywanie spraw, obniżenie kosztów, wprowadzenie domniemań faktycznych, stosowanie kar mimo nieprawomocności orzeczeń itd. nie powinny naruszać podstawowego wymogu sprawiedliwościowego, jakim jest dostosowanie dolegliwości sankcji do stopnia winy i społecznej szkodliwości czynu. Temu zaś sankcje usytuowane w reżimie administracyjnym nie dają żadnych gwarancji.

26. Ogólnym postulatem w obszarze polityki karnej jest więc zwiększenie roli w pracach nad przyszłymi nowelizacjami prawa sprawiedliwościowej racjonalizacji instytucji prawa karnego, zwłaszcza w zakresie rodzajów i treści poszczególnych sankcji karnych,

granic ustawowego zagrożenia karą, zasad wymiaru kary oraz instytucji darowania i złagodzenia kary. Idea kary sprawiedliwej powinna znaleźć czytelny wyraz w legislacji, a w praktyce wymiaru sprawiedliwości powinna być konsekwentnie i naturalnie realizowana. W ramach szkoleń sędziowie nie powinni być politycznie naciskani ani w kierunku łagodzenia, ani zaostrzania orzekanych sankcji karnych, tylko umacniani w ich konstytucyjnej roli wymierzania sprawiedliwości. Przełożenie racjonalizacji sprawiedliwościowej na praktykę legislacyjną i orzeczniczą nie ma charakteru mechanicznego, technicznego. Oczywiście nie chodzi o ilościowy, ale o jakościowy przelicznik wagi przestępstwa na dolegliwość kary. Każdy akt tworzenia i stosowania prawa karnego w zakresie wymiaru kary należy rozpatrywać na gruncie pytania, czy dana sankcja karna zbliża, czy oddala od ideału współmierności dolegliwości kary do ciężaru przestępstwa, czy odpowiada sumie krzywd będących konsekwencjami określonego przestępstwa. To problem aksjologiczny, nie techniczny, najważniejsze jest jednak postawienie pytania, które zakreśli właściwą paradygmatyczną perspektywę wartości i racjonalności prawa karnego i wymiaru kary.

27. Jako skonkretyzowane obszary debaty nad przyszłymi zmianami w prawie karnym z perspektywy sprawiedliwościowej racjonalizacji wymiaru kary wskazuję przykładowo następujące zagadnienia:

a) postulat urealnienia zasady określania granic ustawowego zagrożenia karą na bazie założenia, że sankcja karna powinna odzwierciedlać generalnie ujmowany stopień społecznej szkodliwości określonego typu przestępstwa zarówno w górnej, jak i dolnej granicy ustawowego zagrożenia; oznaczyłoby to odejście od dającej się zauważyć w pewnym zakresie tendencji zbliżania się *de facto* do systemu ustawowego określania wyłącznie górnej granicy dopuszczalnej sankcji (por. art. 37a i 37b k.k.);

b) mający znaczenie dla materialnej recepcji postulat formalny czytelny dla przeciętnych adresatów norm prawnych określania granic ustawowego zagrożenia, to znaczy wyłącznie w ramach normy sankcjonującej przepisu typizującego (tzw. zwyczajny wymiar kary), bez modyfikacji tych granic w części ogólnej (por. np. art. 37a i 37b k.k.);

c) postulat uzupełnienia treści art. 3 k.k. z uwzględnieniem praw pokrzywdzonego i wartości ogólnej – realizacji zasady sprawiedliwości;

d) postulat ograniczenia karania za czyny na przedpolu naruszenia dobra prawnego;

e) postulat uporządkowania karalności przygotowania do przestępstwa według kryterium stopnia społecznej szkodliwości czynu wyrażonego w ustawowym zagrożeniu karą za poszczególne typy przestępstw;

f) postulat takiego projektowania zasad łączenia kar, aby łączna suma reakcji prawnokarnej za popełnione przestępstwa pozostawała w odpowiednich proporcjach do sumy przestępstw; dolegliwość kary łącznej nie powinna abstrahować od potrzeby współmierności reakcji karnej wobec sumy społecznej szkodliwości czynów sprawcy;

g) postulat wprowadzenia ustawowych rozwiązań dających sądowi możliwość odroczenia grzywny bądź rozłożenia jej na raty już w wyroku;

h) postulat umożliwienia nakładania o wiele wyższych, niż to ma miejsce dzisiaj, grzywnien, nawet rozłożonych na wieloletnie, płatne co miesiąc raty, w zamian za ograniczenie roli kosztownej społecznie kary pozbawienia wolności w zakresie drobnej i średniej przestępczości niezwiązanej z użyciem przemocy;

i) postulat uelastycznienia kary ograniczenia wolności w postaci dalszego rozszerzenia ram jej stosowania, w szczególności w zakresie wymiaru kary łącznej (np. do 3 albo 4 lat kary łącznej ograniczenia wolności);

j) postulat umożliwienia odbywania kary ograniczenia wolności w systemie dozoru elektronicznego, zarówno w ramach wykonywania nieodpłatnej pracy na cele społeczne, jak i tak zwanego aresztu domowego;

k) postulat zwiększenia zatrudnienia w zakładach karnych, co stanowi wartość nie tylko z punktu widzenia funkcji resocjalizacyjnej, ale także funkcji sprawiedliwościowej prawa karnego; skazani, o ile to możliwe, powinni partycypować w kosztach ich pobytu w zakładzie karnym;

l) postulat wyraźnego oddzielenia w ramach sądowego wymiaru kary etapu skierowanego na czyn przestępczy, będący realizacją ustawowo określonych znamion czynu zabronionego pod groźbą kary, wobec którego konstytucyjna zasada *nullum crimen sine lege* wyznacza zakres ingerencji władzy państwowej za pomocą instrumentów prawa karnego, od etapu, na którym kara ma być zindywidualizowana do sprawcy;

ł) postulat odejścia od postrzegania środków probacyjnych jako samoistnego środka represji karnej, mającego stanowić alternatywę dla kary, i widzenia ich jako instytucji warunkowego darowania karania (tzw. ulga warunkowa);

m) postulat odrzucenia propozycji wprowadzenia do prawa karnego roszczenia czy ekspektatywy warunkowego przedterminowego zwolnienia;

n) postulat wyłączenia, a przynajmniej istotnego ograniczenia stosowania w prawie karnym środków zabezpieczających;

o) postulat odrzucenia koncepcji łączenia długoterminowych kar pozbawienia wolności ze środkiem zabezpieczającym w postaci postpenalnej i nieokreślonej w czasie detencji;

p) postulat zmian w zakresie przedawnienia ścigania przestępstw, to jest wyłączenia przedawnienia ścigania zbrodni zabójstwa oraz modyfikacji okresów przedawnienia karalności: 30 lat – gdy czyn stanowi zbrodnię; 20 – gdy czyn stanowi występki zagrożony karą pozbawienia wolności przekraczającą 8 lat; 15 – gdy czyn stanowi występki zagrożony karą pozbawienia wolności przekraczającą 5 lat; 10 – pozostałe występki (ścigane z oskarżenia publicznego);

r) postulat uwzględnienia woli pokrzywdzonego w zakresie przesłanek stosowania prawa łaski i innych instytucji darowania lub złagodzenia odpowiedzialności karnej;

s) postulat ograniczenia zjawiska administratywizacji prawa karnego i ekspansji deliktów administracyjnych, a w konsekwencji włączenia bądź zbliżenia odpowiedzialności administracyjno-karnej do odpowiedzialności z tytułu wykroczeń albo przestępstw.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych po uzyskaniu stopnia doktora

A. Publikacje naukowe

Poza monografią przedstawianą jako osiągnięcie naukowe w rozumieniu art. 16 ust. 2 ustawy z 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. Nr 65, poz. 595) w okresie po uzyskaniu stopnia doktora jestem autorem:

- dziesięciu publikacji w czasopismach naukowych wymienionych w części B wykazu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, takich jak: Państwo i Prawo, Prokuratura i Prawo, Palestra, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych, Ius Novum, Paragraf na Drodze, Roczniki Nauk Prawnych, Studia z Prawa Wyznaniowego, Społeczeństwo i Rodzina, Zeszyty Artystyczne;

- jednej publikacji w zagranicznym czasopiśmie naukowym – wydanej w University of Akron School of Law w Ohio, USA;
- pięciu publikacji w innych czasopismach naukowych;
- jednej monografii naukowej – wydanej na podstawie rozprawy doktorskiej;
- siedemnastu rozdziałów w monografiach naukowych;
- dwóch redakcji naukowych monografii wieloautorskiej;
- jednej recenzji publikacji naukowej.

Szczegółowy wykaz publikacji w załączniku.

Obszary naukowo-badawcze:

1) filozofia i aksjologia prawa karnego

W nauce prawa karnego podstawowe założenia określające paradygmat badawczy są konglomeratem zasadniczo różnych, w dużej mierze konkurujących ze sobą, nurtów myśli filozoficzno-prawnej: 1) logiki i etyki klasycznej, odwołujących się do wartości prawdy i sprawiedliwości; 2) oświeceniowego racjonalizmu i utylitaryzmu; 3) założeń pozytywistycznych; 4) kierunków postpozytywistycznych i postmodernistycznych. Z perspektywy paradygmatycznej można dostrzec, że argumentacja naukowa w rozważaniach karnistycznych niejednokrotnie opiera się na swobodnym i dość przypadkowym melanzu aksjologicznym. Z tego wynika potrzeba kategoryzacji podstawowych pojęć aksjologii prawa karnego.

Filozofii i aksjologii prawa karnego poświęciłem szereg prac, zwłaszcza te związane z tematyką rozprawy doktorskiej, poszukując recepcji chrześcijańskiej i klasycznej antropologii i etyki w aksjologii prawa karnego. Waleoryginalności w polskiej doktrynie prawa karnego wyraża się głównie w:

1) rekonstrukcji chrześcijańskiej koncepcji karania (*Sprawiedliwość karania a prawo łaski – uwagi krytyczne*, Przegląd Prawno-Ekonomiczny 2008, nr 3 (4), s. 31-42; *Cele kary kryminalnej w świetle nauczania Jana Pawła II*, w: *Osoba i dzieło Ojca Świętego Jana Pawła II*, red. P. Marzec, J. Nikołajew, Tomaszów Lubelski - Lublin 2009, s. 89-101; *Chrześcijańska koncepcja kary kryminalnej a współczesne poglądy na karę*, Lublin 2010, ss. 323; *Podstawy prawa karnego w świetle doktryny św. Tomasza z Akwinu*, w: *Prawo w Europie średniowiecznej i nowożytnej*, red. A. Lis, Lublin 2011, s. 21-32; *Justice as the basis of law and social order*, Społeczeństwo i Rodzina 2016, t. 47, s. 47-58);

2) aplikacji klasycznej teorii sprawiedliwości do współczesnych zasad etyki zawodowej w Służbie Więziennej (*Poszanowanie godności skazanego w kontekście zasad etyki zawodowej funkcjonariuszy Służby Więziennej*, w: *Zasady etyki zawodowej w służbach mundurowych*, red. P. Józwiak, K. Opaliński, Piła 2013, s. 30-39).

Wyniki tych badań oddziałują na doktrynę, co wyraża się w cytowaniu moich prac z tego zakresu (zob. np. B. Bartusiak, *Kara śmierci w świetle sporu o racjonalizację kary*, Warszawa 2011, s. XVI; R. Ćwikowski, *Ustanowienie nadzoru organizacji młodzieżowej lub społecznej nad nieletnim niedostosowanym społecznie*, w: *Dylematy i wyzwania współczesnej resocjalizacji*, red. K. Sawicki, R. Ćwikowski, A. Chańko, Białystok 2015, s. 159; D. Gil, *Etyka funkcjonariusza Służby Więziennej. Czy właściwa postawa funkcjonariusza może oddziaływać programowo na skazanego?*, w: *Zasady etyki zawodowej w służbach mundurowych*, red. P. Józwiak, K. Opaliński, Piła 2013, s. 49; A. Grześkowiak, *Prawo karne wartości. Wybrane problemy*, w: *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, t. II, LEX 2012, przyp. 98; A. Grześkowiak, *Wybrane problemy*

prawa karnego w świetle wypowiedzi św. Jana Pawła II, w: *Pamięć – dialog – tożsamość. Wyzwania III tysiąclecia w perspektywie nauczania Jana Pawła II*, red. H. Czakowska, M. Kuciński, Bydgoszcz 2016, s. 72; E. Hryniewicz-Lach, *Kara kryminalna w świetle Konstytucji RP*, Legalis 2015; E. Hryniewicz-Lach, *Kompensacja szkód i krzywd w prawie karnym*, Prokuratura i Prawo 2016, nr 3, s. 71; E. Hryniewicz-Lach, *Rozdział IV. Kary*, w: *Kodeks karny. Część ogólna. Tom II. Komentarz do art. 32-116*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Legalis 2015; Ł. Jasiński, *Powojenne rozliczenia w Czechosłowacji 1945-1948. Proces prawny i tło polityczne*, Pamięć i Sprawiedliwość 2014, nr 2(24), s. 258; M.B. Jurczyk, *Historia rozwoju kary śmierci na przestrzenie wieków w wybranych koncepcjach filozoficznych*, Studenckie Zeszyty Naukowe UMCS 2016, nr 28, s. 64; T. Kaczmarek, *Ogólne dyrektywy sądowego wymiaru kary*, w: *Nauka o karze. Sądowy wymiar kary. System Prawa Karnego. Tom 5*, red. T. Kaczmarek, Warszawa 2015, s. 192; T. Kaczmarek, W. Zalewski, *Kara kryminalna i jej racjonalizacja*, w: *Nauka o karze. Sądowy wymiar kary. System Prawa Karnego. Tom 5*, red. T. Kaczmarek, Warszawa 2015, s. 2, 7, 37-38; A. Kania, *Motywacyjno-wychowawcza funkcja ustnych uzasadnień orzeczeń sądowych w sprawach karnych*, Prokuratura i Prawo 2016, nr 11, s. 109; P. Kuzior, *Walka z przestępczością zorganizowaną a teoria kary kryminalnej*, Prokurator 2012, nr 1-4 (49-52), s. 10; P. Łapiński, *Developing a Holistic Understanding of Health and Health Behavior in People Undergoing Resocialization in Prison under the “Active Today, Different Tomorrow”*, Physical Culture and Sport. Studies and Research 2012, vol. LV, p. 66; J. Nikołajew, *Papieskie rozumienie wolności religijnej i godności osobistej więźniów*, Nurt SVD 2014, nr 2 (48), s. 184-185; K. Pachnik, *Instytucja mediacji w prawie polskim*, Zeszyty Prawnicze UKSW 2012, nr 3, 152; K. Pachnik, *Miejsce ekonomicznej analizy prawa w kształtowaniu polityki kryminalnej państwa*, w: *Księga życia i twórczości. Tom V. Prawo. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Romanowi A. Tokarczykowi*, red. Z. Władek, J. Stelmasiak, W. Gogłoz, K. Kukuryk, Lublin 2013, s. 277; M. Peno, *O odpowiedzialności karnej, uzasadnieniu kary i koncepcji komunikacyjnej karania*, Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej 2014, nr 2, s. 99; K. Pierzchała, *Europejskie standardy postępowania w sprawach objętych probacją. Synteza problemu w oparciu o materiały Konferencji Senackiej (Popowo, 27-28 października 2008 r.)*, Probacja 2012, nr 1, s. 66; R.A. Stefański, *Rozdział I. Zasady odpowiedzialności karnej*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Legalis 2015; A.M. Szczepańska-Szczepaniak, *Długoterminowa kara pozbawienia wolności – cele, funkcje, zagrożenia i oczekiwania*, Probacja 2015, nr 4, s. 135, 137).

2) doktryna sprawiedliwości naprawczej

Od kilku dekad istotny wpływ na teorię i praktykę prawa karnego ma kierunek sprawiedliwości naprawczej (*restorative justice*), który w zakresie polityki karnej oferuje alternatywne wobec idei sprawiedliwości retributywnej sposoby rozwiązania kryzysu wywołanego przestępstwem.

Temu zagadnieniu poświęciłem artykuł *Sprawiedliwość naprawcza wobec przestępstwa*, w: *Mediacja w teorii i praktyce*, red. A. Gretkowski, D. Karbarz, Stalowa Wola 2009, s. 189-200, którego polemiczny walor wyraża się m.in. w:

- 1) krytyce identyfikowania istoty przestępstwa w „konflikcie” między sprawcą i ofiarą;
- 2) krytyce utożsamiania idei sprawiedliwości naprawczej z ideą abolicjonizmu karania.

Wyniki moich analiz w tym zakresie oddziałują na doktrynę, co wyraża się w cytowaniu (np. A. Kania, *Konsensualizm prawnokarny jako alternatywna propozycja reakcji na fakt popełnionego przestępstwa. Wybrane problemy*, *Ius et Administratio* 2016, nr 3,

s. 109; R. Rychlewska, *Dochodzenia online, czyli o działaniach śledczych internautów*, Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy 2016, nr 21(4), s. 80; P. Szymaniec, *Amartyi Sena teoria sprawiedliwości i jej znaczenie dla filozofii prawa*, *Prakseologia* 2014, nr 156, s. 175; A.A. Woźniak, *Umorzenie postępowania karnego na podstawie art. 59a k.k. – zła regulacja czy stracona szansa?*, *Internetowy Przegląd Prawniczy TBSP UJ* 2016, nr 2, s. 198).

3) prawnokarne aspekty karcenia małoletnich

W ostatnich latach szeroko dyskutowanym problemem społecznym była kwestia karcenia małoletnich. Zagadnienie tzw. kontratypu karcenia małoletnich stało się szczególnie aktualne po dodaniu ustawą z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 125, poz. 842) do kodeksu rodzinnego i opiekuńczego art. 96¹ zakazującego stosowania kar cielesnych. Tej problematyce poświęciłem szereg publikacji (*Partnerstwo w rodzinie a prawnokarny kontratyp karcenia małoletnich*, w: *Partnerstwo w rodzinie. Istota i uwarunkowania relacji między rodzicami i dziećmi*, red. J. Truskolaska, Lublin 2009, s. 257-266; *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Zmiany prawne*, w: *Zjawisko przemocy we współczesnym świecie. Wybrane aspekty*, red. J. Maciaszek, Stalowa Wola 2010, s. 23-35; *Problem legalności kryminalnej karcenia cielesnego małoletnich z perspektywy zasad wykładni historycznoprawnej*, w: *Prawne aspekty karcenia małoletnich*, red. F. Ciepły, Warszawa 2011, s. 85-96; F. Ciepły, D. Gil, *Kontratyp karcenia małoletnich: aspekty materialne i procesowe*, w: *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarskiemu*, red. A. Michalska-Warias, I. Nowikowski, J. Piórkowska-Flieger, Lublin 2011, s. 37-55).

Walor naukowy moich prac w tym obszarze wyraża się w szczególności:

1) redakcją pierwszej od kilku dekad (w chwili składania do druku) monografii poświęconej karnoprawnym aspektom karcenia małoletnich (*Prawne aspekty karcenia małoletnich*, red. F. Ciepły, Warszawa 2011, ss. 170);

2) oryginalnym spojrzeniem na problem cielesnego karcenia dzieci z perspektywy zasad wykładni historycznoprawnej z konkluzją, że konstrukcja kontratypu karcenia małoletnich w zakresie stosowania kar cielesnych nie miała podstaw prawnych już od 1950 r., to jest od uchylecia dekretu z 22 stycznia 1946 r. – Prawo rodzinne (Dz.U. RP Nr 6, poz. 52).

Prace mojego autorstwa z zakresu prawnokarnych aspektów karcenia dzieci i przeciwdziałania przemocy w rodzinie oddziałują na doktrynę, co wyraża się w ich cytowaniu (np. R. Badowiec, *Karcenie nieletnich jako przykład kontratypu pozakodeksowego*, *Votum Separatum* 2015, nr 1, s. 13-14; B. Banaszak, Ł. Żukowski, *Prawo dziecka do ochrony przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją – rozwiązania polskie na tle standardów Konwencji o Prawach Dziecka*, w: *Konwencja o prawach dziecka. Wybór zagadnień (artykuły i komentarze)*, red. S.L. Stadniczeńko, Warszawa 2015, s. 242, 244, 245, 246; A. Bernecka, *Współczesne zagrożenia dla sytuacji dziecka na gruncie prawa polskiego*, w: *ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ВИКЛИКИ 2015 РОКУ. Матеріали доповідей учасників науково-практичної конференції (15 січня 2015 року)*, Львів 2015, s. 26-27; P. Brzozowski, *Podstawa prawna odmowy wszczęcia (umorzenia) postępowania karnego w sytuacji wystąpienia pozaustawowego kontratypu*, *Acta Iuris Stetinensis* 2014, nr 8, s. 200; M. Jończyk, *Kontratyp a karcenie małoletnich w polskim prawie karnym*, *Zeszyty Naukowe Instytutu Administracji AJD w Częstochowie* 2016, nr 1 (13), s. 53; R. Krajewski, *Filip Ciepły (red.). Prawne aspekty karcenia małoletnich*, *Wydawnictwo Wolters Kluwer business, Warszawa 2011, s. 168*, *Ius Novum* 2011, nr 4, s. 159-165; R. Krajewski, *Karcenie dzieci. Perspektywa prawna*, Warszawa 2010, s. 96, 104; R. Krajewski, *Kontratyp karcenia*

małoletnich po wprowadzeniu prawnego zakazu stosowania wobec nich kar cielesnych, *Palestra* 2012, nr 1-2, s. 52; M. Morawska, *Zakaz stosowania kar cielesnych a pozaustawowy kontratyp karcenia wychowawczego*, *Prokuratura i Prawo* 2012, nr 10, s. 32, 33, 35; R. Noworyta, *Problematyka odpowiedzialności za przestępstwo z art. 217 kodeksu karnego w świetle art. 96¹ kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, *Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały* 2012, nr 2 (11), s. 53; B. Orłowska-Zielińska, K. Szczechowicz, *Rodzina a prawny zakaz stosowania kar fizycznych wobec małoletnich*, *Polski Rocznik Praw Człowieka i Prawa Humanitarnego* 2014, t. 5, s. 186, 193; T. Retyk, *Tryb ścigania przestępstw z art. 157 § 2 i 3 k.k. oraz niektórych innych przestępstw (uwagi de lege ferenda)*, *Państwo i Prawo* 2012, nr 2, s. 102; S. Różycka-Jaroś, „*Words hurt for life*” – *legal aspects of verbal punishment of children*, *Family in the Proces of Changes* 2016, nr 2 (5), s. 63; K. Szczechowicz, B. Orłowska-Zielińska, *Rodzina a karcenie małoletnich – aspekty prawne*, w: *Instytucja rodziny wczoraj i dziś. Perspektyw interdyscyplinarna. Tom 1. Między prawem i rynkiem*, red. K.M. Stępkowska, J.K. Stępkowska, Lublin 2012, s. 76, 78, 81; O. Trocha, *Przemoc psychiczna wobec dziecka – aspekty prawne*, *Dziecko Krzywdzone* 2011, nr 4 (37), s. 64; J. Wojciechowski, *Wychowawcze karcenie małoletnich jako kontratyp pozakodeksowy – zarys wybranych problemów*, *Policja* 2013, nr 3, przyp. 16; Sz. Wójcik, *Przemoc fizyczna wobec dzieci*, *Dziecko Krzywdzone* 2012, nr 2, s. 25).

4) karnoprawne aspekty użycia substancji psychoaktywnych

W ciągu ostatnich lat istotnym problemem społecznym wymagającym analizy prawnej stało się coraz częstsze korzystanie, w szczególności przez ludzi młodych, z niebezpiecznych substancji psychoaktywnych, niewciągniętych na ustawową listę zabronionych środków odurzających i substancji psychotropowych. Temu zagadnieniu poświęciłem opracowania: *Handel dopalaczami: aspekt prawny. Referat wygłoszony podczas konferencji naukowej pt. „Niebezpieczne substancje. Dopalacze”, zorganizowanej dnia 19 października 2009 r. na Wydziale Zamiejscowym Nauk o Społeczeństwie w Stalowej Woli Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II*, <https://www.kul.pl/files/19/Dorobek/FCieplyDopalacze.pdf>; *Prawna ocena użycia pigułki gwałtu*, w: *Wokół pigułki gwałtu*, red. P.T. Nowakowski, Warszawa 2011, s. 109-121; *Handel dopalaczami: aspekt prawny*, w: *Wokół dopalaczy*, red. M. Rewera, Warszawa 2014, s. 66-79.

Oryginalnym rozwiązaniem naukowym było wówczas, to jest w 2009 r., zaproponowanie wprowadzenia do ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii generalnego zakazu obrotu bez zezwolenia nie tylko, jak to miało to miejsce, środków odurzających i substancji psychotropowych, wymienionych enumeratywnie w załącznikach do ustawy, ale także tzw. środków zastępczych, co później znalazło realizację w pracach legislacyjnych.

Opracowania mojego autorstwa z tego zakresu oddziałują na doktrynę, co wyraża się w ich cytowaniu (np. A. Muszyńska, *Prawne aspekty reglamentacji obrotu tzw. dopalaczami*, *Homines Hominibus* 2012, t. 8, s. 187; A. Nowak, *Legal and Criminological Aspects of Rape with Date Rape Drug*, *Zeszyty Naukowe WSFiP* 2015, nr 4, s. 103-104; A. Nowak, *Zgwałcenie przy użyciu narkotyków*, *Адміністративне право і процес* 2015, No. 4, p. 192, 193, 194, 196; B. Olszewski, *Administracyjno-prawne środki przeciwdziałania tzw. dopalaczom*, *Zeszyty Naukowe Dolnośląskiej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Techniki w Polkowicach* 2011, nr 4, s. 237, 240, 241, 249; P. Pacuła, *Dopalacze wśród młodzieży gimnazjalnej jako czynnik negatywny w rozwoju i kształtowaniu się modelu młodego pokolenia*, *Karpacki Przegląd Naukowy* 2016, nr 1 (17), s. 138-139; A. Stańczak, *Dopalacze – problem zdrowia jednostki i zdrowia publicznego*, *Problemy Higieny i Epidemiologii* 2015, nr 96 (1), s. 14-15).

5) karnoprawne aspekty zaburzeń dysocjacyjnych

Walentoryginalności naukowej posiadają także opracowania mojego autorstwa analizujące karnoprawne aspekty wyróżnianego w psychiatrii, a niezwiązanego ani z chorobą psychiczną, ani ze schorzeniem neurologicznym, zaburzenia dysocjacyjnego (konwersyjnego), które to zaburzenie posiada istotne medycznie, społecznie i prawnie odniesienia kulturowe i religijne. Chodzi o tzw. zaburzenie transu i opętania (*trance and possession disorder* ICD-10 F44.3), którego analizy podjąłem się pod kątem:

1) dostrzeżenia w tym zaburzeniu innego zakłócenia czynności psychicznych stanowiącego przesłankę niepoczytalności z art. 31 § 1 k.k. (F. Ciepły, K. Hoffmann, *Zaburzenie transu i opętania a ocena poczytalności*, Palestra 2015, nr 5-6, s. 85-93);

2) problemu odpowiedzialności karnej osób duchownych pomagających wiernym dotkniętym tego rodzaju zaburzeniem, w przypadkach zastosowania w czasie utraty świadomości i manifestacji alternatywnej tożsamości środków przymusu bezpośredniego w postaci przytrzymywania, krępowania ruchów ciała, uniemożliwienia ucieczki z pomieszczenia itp. (*Wybrane zagadnienia dotyczące odpowiedzialności karnej egzorcysty w prawie polskim*, Studia z Prawa Wyznaniowego 2014, t. 17, s. 111-125).

Rozważania znalazły dostrzeżone w doktrynie (zob. J.K. Gierowski, L.K. Paprzycki, *Środki zabezpieczające: umieszczenia – pobytu w odpowiednim zakładzie psychiatrycznym, w zakładzie karnym, w zakładzie zamkniętym przeznaczonym dla sprawców przestępstw skierowanych przeciwko wolności seksualnej popełnionych w związku z zaburzeniem preferencji seksualnych albo skierowania takich sprawców na leczenie ambulatoryjne oraz terapia i elektroniczna kontrola miejsca pobytu stosowane wobec sprawców z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniem osobowości*, w: *Środki zabezpieczające. System prawa karnego. Tom 7*, red. L.K. Paprzycki, Warszawa 2015, s. 133; A. Zoll, *Komentarz do art. 31 Kodeksu karnego*, w: *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I. Część I. Komentarz do art. 1-52*, red. W. Wróbel, A. Zoll, LEX 2017, pkt 17).

6) środki zabezpieczające

W ostatnich latach rozszerzono podstawy stosowania środków zabezpieczających. Istotne zmiany normatywne dotyczyły między innymi stosowania przymusowej terapii farmakologicznej wobec sprawców z zaburzeniem preferencji seksualnych, umieszczenia sprawców stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym, w końcu zmieniono treść całego rozdziału X kodeksu karnego, poświęconego środkom zabezpieczającym.

W moich pracach związanych problematyką środków zabezpieczających zwróciłem między innymi uwagę na:

1) analogię pomiędzy współczesnymi postpenalnymi środkami zabezpieczającymi a nieleczniczym środkiem zabezpieczającym w postaci umieszczenia w zakładzie dla niepoprawnych przewidzianym w kodeksie karnym z 1932 r. (*Geneza nieleczniczych środków zabezpieczających w polskim prawie karnym. Część 1: Kontekst społeczno-historyczny*, Przegląd Prawno-Ekonomiczny 2014, nr 3, s. 28-37; *Geneza nieleczniczych środków zabezpieczających w polskim prawie karnym. Część 2: Kodyfikacja*, Przegląd Prawno-Ekonomiczny 2014, nr 4);

2) konstytucyjne aspekty problemu generalnej nieskuteczności przymusowej terapii zaburzeń psychicznych (zasada proporcjonalności) oraz trudności związanych z ustaleniem stopnia prawdopodobieństwa popełnienia czynu zabronionego w przyszłości (*Środki zabezpieczające – do zmiany czy likwidacji?*, Państwo i Prawo 2015, nr 7, s. 83-96).

Jestem także autorem szczegółowych i wszechstronnych komentarzowych analiz regulacji dotyczących stosowania środków zabezpieczających na gruncie kodeksu karnego (*Środki zabezpieczające*, w: F. Ciepły, A. Grześkowiak, M. Gałązka, R.G. Hałas, S. Hyps, D. Szeleszczuk, K. Wiak, *Prawo karne. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, C.H. Beck, Warszawa 2016, s. 567-598).

Wyniki moich badań w tym zakresie oddziałują na doktrynę, co wyraża się w cytowaniu prac mojego autorstwa (np. A. Barczak-Oplustil, *Środki zabezpieczające*, w: *Nowelizacja prawa karnego 2015*, red. W. Wróbel, Kraków 2015, s. 680, 692, 697; J. Długosz, *Obligatoryjna postpenalna izolacja sprawcy przestępstwa*, *Prokuratura i Prawo* 2013, nr 7-8, s. 240; K. Eichstaedt, *Środek zabezpieczający w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym, wątpliwości związane z orzekaniem*, *Prokuratura i Prawo* 2016, nr 12, s. 76; A. Golonka, *Niepoczytalność i poczytalność ograniczona*, LEX 2013; P. Góralski, *Środki zabezpieczające w polskim prawie karnym*, Warszawa 2015, s. 585; K. Holy, *Glosa do wyroku ETPC z dnia 7 stycznia 2016 r., 23279/14*, *Europejski Przegląd Sądowy* 2016, nr 7, s. 48; D. Janicka, *Makarewicz a Liszt. Próba analizy porównawczej*, *Czasopismo Prawno-Historyczne* 2015, nr 1, s. 114, 116, 117, 124; V. Konarska-Wrzošek (red.), A. Lach, J. Lachowski, T. Oczkowski, I. Zgoliński, A. Ziółkowska, *Kodeks karny. Komentarz*, LEX 2016, art. 93c-93d; M. Melezini, *Środki karne jako instrument polityki karnej*, Białystok 2013, s. 164; L.K. Paprzycki, *Zakończenie*, w: *Środki zabezpieczające. System prawa karnego. Tom 7*, red. L.K. Paprzycki, Warszawa 2015, s. 679; M. Skowron, *Prawa człowieka a postpenalna izolacja sprawcy w Polsce – rozważania na tle wyroków ETPCz w sprawach niemieckich*, *Europejski Przegląd Sądowy* 2012 (sierpień), s. 41, 46-47; M. Szwejkowska, *Stosowanie i wykonywanie leczniczych środków zabezpieczających z art. 94 kk i art. 95a kk*, *Przegląd Więziennictwa Polskiego* 2013, nr 79, s. 6-7; M. Szwejkowska, *Zarys systemu oddziaływań terapeutycznych wobec skazanych z zaburzeniami preferencji seksualnych odbywających karę pozbawienia wolności*, *Studia Prawnoustrojowe* 2013, nr 19, s. 73.

Do treści jednego z moich artykułów odwołał się Rzecznik Praw Obywatelskich we wniosku z dnia 23 grudnia 2015 r. (II.566.2.2015.KŁS/MK) do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności z Konstytucją RP art. 93b § 3 k.k., art. 93d § 5 k.k., art. 202a § 1 k.k.w., art. 374 § 1 zd. 1 k.p.k., art. 224b k.k., s. 28.

7) prawnokarna ochrona życia człowieka w prenatalnej fazie rozwoju

W ostatnich latach kilkakrotnie próbowano nowelizować prawne podstawy dopuszczalnego przerywania ciąży, wyznaczające zakres odpowiedzialności karnej za aborcję. Przy tej okazji miały miejsce dyskusje społeczne i naukowe, w których strony różniły się nie tylko na płaszczyźnie celów, ale założeń i pojęć. W tym kontekście oryginalność moich prac we wskazanym zakresie zawiera się w:

1) identyfikacji i systematyzacji normatywnych określeń *nasciturusa* (*Prawne określenia człowieka w prenatalnej fazie rozwoju*, *Ius Novum* 2015, nr 4, s. 79-99);

2) podniesieniu kwestii dyskryminacji w zakresie prawnokarnej ochrony życia dziecka poczętego obciążonego deformacją lub upośledzeniem w kontekście inkluzywnej funkcji konstytucyjnej zasady godności człowieka (*Aborcja eugeniczna a dyskryminacja osób niepełnosprawnych*, *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych* 2014, z. 2, s. 71-87);

3) analizie zakresu podmiotowego prawa do ochrony zdrowia pod kątem statusu prawnego i prawnokarnej ochrony zdrowia *nasciturusa* (*Status prawny płodu upośledzonego*, *Roczniki Nauk Prawnych KUL* 2014, nr 4, s. 21-42);

4) zwróceniu uwagi na wykluczenie prawne niektórych kategorii ludzi w prenatalnej fazie rozwoju wyrażającej się m.in. w samym języku aktów normatywnych (*Przejawy ekskluzji prawnej nienarodzonych*, *Społeczeństwo i Rodzina* 2014, t. 41, s. 94-112).

Efekty moich prac w tym zakresie oddziałują na doktrynę, co wyraża się w ich cytowaniu (np. M. Budyn-Kulik, B. Michalski, S. Pikulski, J. Potulski, *Rozdział I. Przepięstwa przeciwko życiu i zdrowiu*, w: *Przepięstwa przeciwko dobrom indywidualnym. System prawa karnego. Tom 10*, red. J. Warylewski, Warszawa 2016, s. 9; D. Lubowiecki, *Czy tzw. przesłanka eugeniczna może stanowić wyraz dyskryminacji wobec płodu upośledzonego? Rozważania na gruncie Trybunału Konstytucyjnego*, *Kortowski Przegląd Prawniczy* 2016, s. 178; P. Rafałowicz, *Początek ochrony życia dziecka poczętego – analiza przedmiotu ochrony przestępstw aborcyjnych*, *Pomeranian Journal of Life Sciences* 2016, nr 62 (3), s. 64).

8) prawnokarne granice wolności twórczości artystycznej

W ostatnich latach ważkim problemem społecznym i prawnym stała się także kwestia granic wolności artystycznej odnoszonych do kwestii prawnokarnej ochrony wolności sumienia i wyznania. Walec oryginalności moich badań w tym zakresie miało:

1) przygotowanie pracy zbiorowej analizującej gruntownie i kompleksowo problem odpowiedzialności karnej twórcy w przypadku przekroczenia granic wolności ekspresji artystycznej z naruszeniem wolności sumienia i wyznania innych osób (*Odpowiedzialność karna artysty za obrazę uczuć religijnych*, red. F. Ciepły, Warszawa 2014, ss. 232);

2) zakorzenienie prawnokarnej oceny granic wolności sztuki w aksjologii konstytucyjnej (*Preferencje aksjologiczne ustrojodawcy a prawne granice wolności sztuki*, *Zeszyty Artystyczne* 2015, t. 26, s. 31-40; *O kontratyple sztuki*, *Prokuratura i Prawo* 2015, nr 10, s. 26-40; *Freedom of Artistic Creation in the Constitution of the Republic of Poland*, *ConLawNOW*: 2016, Vol. 8 : Iss. 1 , Article 5, p. 71-80);

3) dokonanie interpretacji przesłanek kontratyple satyry i karykatury (*Satyra i karykatura wobec wartości religijnych w świetle przepisów prawa prasowego*, w: *Odpowiedzialność karna artysty za obrazę uczuć religijnych*, red. F. Ciepły, Warszawa 2014, s. 211-221).

Wskazane prace znalazły odzew w literaturze (np. *Wolność wypowiedzi versus wolność religijna. Studium z zakresu prawa konstytucyjnego, karnego i cywilnego*, red. A. Biłgorajski, Warszawa 2015, s. XII; M. Skwarzyński, *Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego w sprawie sygn. akt SK 54/13 w przedmiocie przestępstwa obrazy uczuć religijnych w świetle standardów strasburskich*, *Przegląd Prawa Wyznaniowego* 2016, nr 1, s. 115; M. Budyn-Kulik, *Znieważenie uczuć religijnych – analiza dogmatyczna i praktyka ścigania*, *Prawo w Działaniu* 2014, nr 19, s. 107; J. Jaroszyk-Pawlukiewicz, A. Bagieńska-Masiota, *Wolność wypowiedzi artystycznej a wolność sumienia i wyznania. Wokół konfliktu dóbr fundamentalnych*, *e-Politykon* 2016, t. XVIII, s. 121, 125, 131).

9) prawo karne Ukrainy

W związku z zaangażowaniem w działalność Szkoły Prawa Ukraińskiego przedmiotem moich zainteresowań jest ukraińskie prawo karne. Efektem badań w tym zakresie są artykuły podejmujące problematykę:

1) ukraińskiego prawa karnego z perspektywy jego obowiązywania pod względem miejsca i osób (*Obowiązywanie ukraińskiej ustawy karnej pod względem miejsca i osób*, w:

Prawne aspekty migracji na przykładzie uregulowań wybranych uczestników systemu międzynarodowego, red. K. Maćkowska, Lublin 2010, s. 183-204;

2) prawnokarnej ochrony jednolitości Państwa Ukraińskiego (*Prawnokarna ochrona jednolitego ustroju państwowego Ukrainy*, w: *Federalizm czy jednolitość? Determinanty – Skutki – Wpływ na regulacje prawne państwa*, red. K. Maćkowska, S. Kwiecień, Lublin 2012, s. 47-55);

3) wyłączenia odpowiedzialności karnej w ramach obrony koniecznej w ukraińskim prawie karnym (*Obrona konieczna w prawie karnym Ukrainy – wybrane problemy*, w: *Prawo ukraińskie. Wybrane zagadnienia*, red. M. Bartnik, M. Bielecki, J. Nikołajew, Lublin 2013, s. 205-216).

Prace zostały dostrzeżone (np. D. Zając, *The requirement of double criminality from the view of the principle of citizenship*, w: *IV International Scientific Conference "Human, Society State: legal aspects of modern world"*, Kijów 2014, s. 707-710; D. Zając, *Unifikacja prawa karnego a aksjologiczne podstawy wprowadzania regulacji penalnych*, w: *Stosunki międzynarodowe. Regiony, historia, problemy*, red. G. Stachowiak, Kraków 2014, s. 178).

10) prawo wykroczeń, prawo o ruchu drogowym i prawo sportowe

Wpadkowo podjąłem zagadnień z zakresu prawa wykroczeń, prawa o ruchu drogowym i prawa sportowego. Waler oryginalności wyraża się m.in. w:

1) analizie okoliczności odmowy przyjęcia mandatu za wykroczenie na gruncie dyrektyw wymiaru kary z art. 33 k.w. (F. Ciepły, M. Kopeć, *Wpływ odmowy przyjęcia mandatu na sądowy wymiar kary*, w: *Straż gminna jako organ kontroli ruchu drogowego*, red. A. Mezglewski, Lublin 2014, s. 77-87);

2) krytycznej analizie projektu wprowadzenia obowiązku stosowania w pojazdach mechanicznych blokady alkoholowej (druk sejmowy nr 2586), zwłaszcza w kontekście zjawiska administratywizacji prawa represyjnego (*Kilka uwag na temat obowiązku stosowania blokady alkoholowej*, Paragraf na Drodze 2014, nr 10, s. 5-19);

3) zidentyfikowaniu i drobiazgowym usystematyzowaniu efektów wysiłków naukowych związanych z przygotowaniem w Polsce Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej EURO 2012 (*Krajobraz naukowy po Mistrzostwach Europy w Piłce Nożnej EURO 2012*, w: *Krajobraz po Mistrzostwach Europy 2012*, red. M. Sitek, W. Bednarek, Józefów 2012, s. 199-239).

B. Inne osiągnięcia naukowe po uzyskaniu stopnia doktora

1) projekty badawcze dofinansowane w trybie konkursowym

- grant KUL „Chrześcijańska koncepcja kary kryminalnej”, 2009 r.
- grant KUL „Prawo w Europie średniowiecznej i nowożytnej” (realizowany w merytorycznej współpracy z dr. Arturem Lisem), 2010 r.

2) nagrody za działalność naukową

- nagroda indywidualna Rektora KUL za całokształt osiągnięć naukowych i dydaktycznych oraz wybitną działalność organizacyjno-społeczną i popularyzację nauki, 2009 r.

3) wygłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych

- liczba wygłoszonych referatów – 20

Wykaz referatów w załączeniu

C. Osiągnięcia w zakresie dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej po uzyskaniu stopnia doktora

1) udział w międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych lub udział w komitetach organizacyjnych tych konferencji

- liczba udziału w konferencjach międzynarodowych – 6
- liczba udziału w konferencjach krajowych – 36
- liczba udziału w komitetach organizacyjnych konferencji – 5

Wykaz konferencji i komitetów organizacyjnych w załączeniu

2) udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism

- zastępca redaktora naczelnego kwartalnika Przegląd Prawno-Ekonomiczny, 2008-2010
- pełniący obowiązki redaktora naczelnego kwartalnika Przegląd Prawno-Ekonomiczny, 2010-11
- członek kolegium redakcyjnego kwartalnika Przegląd Prawno-Ekonomiczny, 2012- do tej pory

Czasopismo naukowe Przegląd Prawno-Ekonomiczny jest wymienione w części B wykazu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (8 pkt)

3) członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych

- Towarzystwo Naukowe Prawa Karnego przy Instytucie Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk (także jako członek Komisji rewizyjnej);
- Stowarzyszenie Naukowe Prawa Karnego im. Profesora Juliusza Makarewicza

4) opieka naukowa nad studentami (promotorstwo prac dyplomowych)

- promotor 81 prac magisterskich na kierunku prawo, seminarium z prawa karnego

5) zagraniczne kursy językowe, staże, kwerendy

- Ecole de langues – Centre de Formation Linguistique, Paryż (Francja), 2011 (3 miesiące).
- Chemin Neuf Centre International de Formation Théologique oraz Institut de Théologie des Dombes, Hautecombe, Dombes, Lyon, Marsylia, Genewa (Francja, Szwajcaria), 2012 (6 miesięcy).

- Cook County Criminal Court, Chicago (Stany Zjednoczone), 2014 (wyjazd studyjny, uczestnictwo w rozprawach, kwerenda w bibliotece sądu).

6) udział w zespołach eksperckich i konkursowych

- członek zespołu ds. opracowania programu nowego kierunku studiów, Wydział Zamiejscowy Prawa i Nauk o Społeczeństwie KUL w Stalowej Woli
- członek Jury w Konkursie „Prawo karne bez tajemnic”, Wydział Zamiejscowy Prawa i Nauk o Społeczeństwie KUL w Stalowej Woli, 2015, 2016 i 2017 r.

7) recenzowanie publikacji w czasopismach naukowych

- Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
- Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego

8) współautorstwo podręcznika akademickiego

- 8 rozdziałów

Zestawienie rozdziałów dołączone do wykazu publikacji

9) współautorstwo komentarza do kodeksu karnego

- 4 rozdziały

Zestawienie rozdziałów dołączone do wykazu publikacji

10) publikacje sprawozdań z konferencji naukowych

- 10 sprawozdań

Zestawienie dołączone do wykazu publikacji

11) przeprowadzone zajęcia dydaktyczne w szkołach wyższych w języku polskim i angielskim

- **Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II**

prawo karne, typologia przestępstw, pozakodeksowe prawo karne, prawo karne gospodarcze, prawo nieletnich, kryminologia, kryminalistyka, system sądowych środków ochrony dzieci i młodzieży, prawo karne Ukrainy, Introduction to Criminal Law, The American System of Criminal Justice, Law Enforcement Agencies

- **Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide de Gasperii w Józefowie**

prawo nieletnich, zwalczanie przestępczości w cyberprzestrzeni, analiza kryminalna, strategia zapobiegania zjawisku handlu ludźmi, bezpieczeństwo publiczne, nauka o państwie i prawie

- **Wyższa Szkoła Nauk Społecznych im. ks. Józefa Majki w Mińsku Mazowieckim**

prawo nieletnich, prawo karne wykonawcze, nauka o państwie i prawie

- **Wyższa Szkoła Handlowa w Radomiu**

kryminalistyka, kryminologia i wiktymologia, organy porządku publicznego, wybrane elementy kryminologii, regulacje prawne dotyczące funkcjonowania policji

- **Wyższa Szkoła Ekonomii i Prawa im. prof. Edwarda Lipińskiego w Kielcach**

prawo karne, prawo karne wykonawcze, kryminalistyka

- **Małopolska Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Tarnowie**

podstawy prawa karnego, prawo w turystyce i rekreacji

12) działalność organizacyjna na Wydziale Zamiejscowym Prawa i Nauk o Społeczeństwie KUL w Stalowej Woli

- kierownik Studiów podyplomowych w zakresie administracji publicznej (od 2010 r.)
- administrator stron internetowych Instytutu Prawa i Ekonomii (od 2014 r.)
- rzecznik dyscyplinarny ds. studentów (2008-2011)
- prezes Zarządu Fundacji Campus (2009-2011)
- koordynator ds. badań naukowych Instytutu Prawa (2006-2011)
- opiekun studentów (2006-2011)
- opiekun Sekcji Prawa Karnego Koła Naukowego Studentów Prawa (2009-2011)
- członek Komisji Rekrutacyjnej (2006-2011)

13) działalność popularyzatorska

- *Stop przemocy*, cykl wykładów dla pracowników ośrodków pomocy społecznej (Lublin, Hrubieszów, Krasnystaw, Tomaszów Lubelski, Bychawa, 2010).
- *ABC ekonomii społecznej*, cykl wykładów dla pracowników ośrodków pomocy społecznej (Lublin, Hrubieszów, Krasnystaw, Tomaszów Lubelski, Bychawa, 2010).
- *Studia uniwersyteckie – przeszłość, teraźniejszość, przyszłość*, wykład wygłoszony podczas „Dnia Otwartych Drzwi” 25 listopada 2010 r. na Wydziale Zamiejscowym KUL w Stalowej Woli.
- *Prawna ochrona ofiar przestępstw*, wykład wygłoszony w dniu 21 stycznia 2011 r. w ramach cyklu „Uniwersytet Trzeciego Wieku” na Wydziale Zamiejscowym KUL w Stalowej Woli.
- *Edukacja prawna i obywatelska*, cykl kilkunastu wykładów i dyskusji popularyzujących naukę prawa wśród uczniów szkół średnich m.in. w Katolickim Gimnazjum i LO im. Św. Jadwigi Królowej w Sandomierzu oraz Zespole Szkół im. ks. St. Staszica w Tarnobrzegu (wraz z dr. Damianem Gilem w ramach umowy o współpracy między WZPiNoS KUL w Stalowej Woli a tamtejszą placówką).

